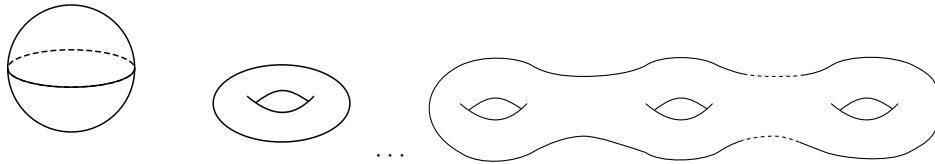

CSOMÓK ÉS SIMA 3-SOKASÁGOK – HEEGAARD FLOER HOMOLÓGIÁK

VÉRTESEI VERA

1. BEVEZETÉS

A topológia a terek struktúrájával, és azok megkülönböztetésével foglalkozik. Az egyik legtermészetesebben előforduló térfajták a sokaságok, melyek lokálisan Euklideszi terek, azaz egy pont környezetében homeomorfak egy Euklideszi térrel. A kompakt 0 dimenziós sokaság véges sok diszkrét pontból állnak. Az 1 dimenziós kompakt sokaság az S^1 körvonal. A kompakt irányítható 2-dimenziós sokaságoknak egy végtelen sorozata van (1. ábra), melyeket a felület “lyukainak” száma: a felület neme, vagy génusza ír le. 3 és 4 dimenzióban, a helyzet lényegesen bony-

ÁBRA 1. Irányítható felületek.

olultabb, pl. tetszőleges fundamentális csoportú 3- ill. 4-sokaságok léteznek, és már ezen csoportok összehasonlítása is nehéz. Bizonyos sokaságokra lehet definiálni a differenciálható függvényeket, ezek a differenciálható- vagy sima sokaságok. Az egyszerűség kedvéért mostantól csak ilyenekkel foglalkozunk. Az alacsonydimenziós topológia hosszútávú feladata a sima 3- ill. 4-dimenziós sokaságok valamilyen értelemben vett megértése. Az ilyen problémaköröknek két iránya van: a konstrukciók, melyek segítségével le lehet írni sokaságokat, és az invariánsok, melyek segítségével pedig meg lehet őket különböztetni. A sima 3- és 4-sokaságok esetében sok konstrukció van, melyek segítségével elő lehet állítani és sokszor kompaktan megadni az összes ilyen sokaságot. Tetszőleges sokaságot le lehet írni a fogantyúfelbontásával, mely a 4-dimenziós esetben a Kirby-kalkulust, 3-dimenziósban pedig a 3-sokaság Heegaard felbontását adja (4.1. alfejezet). Sokszor hasznos a sokaságokat kisebb dimenziós építőkövekből, esetleg alacsonyabb dimenziós sokaságok (csavart) szorzataként előállítani. Persze nem minden sokaság áll így elő, de bizonyos szingularitások megengedésével már igen, 4-dimenziós esetben a Lefschetz fibrálásokat, 3-dimenziós esetben pedig a nyílt könyv felbontásokat adva. Sőt mivel minden 3-sokaság egy 4-sokaságnak a peremeként is előáll, ezért így is leírhatóak, mely segítségével a 3-sokaságokat műtétekkel is előállíthatjuk S^3 -ból (7.4. alfejezet). Donaldson differenciáloperátorok megoldásaiént definiált egy 4-sokaság invariánst, mely segítségével sikerült olyan 4-sokaságokat találni, melyeken nincs sima struktúra. A fizikából eredő, szintén differenciáloperátorok megoldásait számláló invariáns a Seiberg-Witten invariáns. Ennek létezik egy 3-dimenziós változata, amely ennek az általánosítása a 3-sokaság egy elég hosszú intervallummal való szorzatára. Ozsváth és Szabó a 3-sokaságok Heegaard felbontásaihoz rendelt terek vizsgálatával definiált sok esetben egyszerűbben számítható invariánsokat, a Heegaard Floer

homológiákat. A Heegaard Floer homológiának 4-sokaság invariánst adó változata (7.3. alfejezet), és 3-sokaságokban lévő csomóinvariáns változata is van (7.1. alfejezet).

Ez a jegyzet ismeretterjesztő jellegű, a Heegaard Floer homológia legegyszerűbb változataiba ad egy rövid bevezetést, koncentrálna az invariánsok alkalmazásaira.

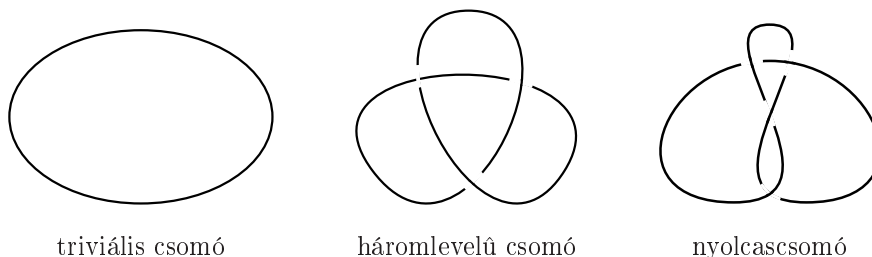
2. CSOMÓK

A topológikus invariánsok lényegét egy egyszerűbb példán, az Euklideszi térbeli csomókon érzékeltetjük.

definíció 2.1. *Egy (sima) csomó az S^1 körvonal beágyazott képe $\mathbb{R}^3$ (vagy S^3)-ba.*

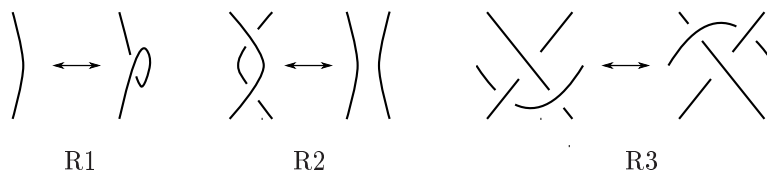
Mint az alábbi példák (5. ábra) is egy csomót általában az $\mathbb{R}^2$ síkra való generikus (háromszoros pontot és önmagát nem érintő) vetületével, és minden kétszeres pontban az alul-felül információt elkódoló megszakítással adunk meg. Az ilyen, alul-felül információt megszakítással jelző, vetület a csomó diagramja.

példa 2.2. *triviális csomó, jobbkezes háromlevelű csomó, nyolcascsomó*

ÁBRA 2. Irányítható felületek.

A csomóelmélet a csomókat próbálja klasszifikálni izotópia erejéig. Azonos diagrammú csomók izotópok, úgyhogy ezzel az ábrázolással nem veszünk információt. A csomó térbeli izotópiája során változhat a diagramm, a 3 ábra a csomódiagramm ilyen lokális változásait szemlélteti.

ÁBRA 3. Reidemeister lépések (az ábrák lokálisak, a csomódiagramm többi része változatlan)

Ezek a lépések elégségesek is, azaz:

tétel 2.3. [?, ?] *Két diagramm pontosan akkor tartozik izotóp csomókhoz, ha véges sok Reidemeister lépéssel és izotópiával egymásba deformálható. $\square$*

Ennek a tételnek a segítségével, könnyű megmutatni két diagrammról, hogy izotóp; egyszerűen megmutatjuk a két csomódiagrammot egymásba vivő Reidemeister lépések sorozatát. Azonban, ha a csomók nem izotópok sokkal nehezebb dolgunk van; meg kéne tudni mutatni, hogy nincs ilyen sorozat. Ezért van szükség

invariánsok bevezetésére. Egy csomóinvariáns a csomók izotópiaosztályaihoz hozzárendelt mennyiség/struktúra, amely tehát ha két csomóra kiszámolva különböző, akkor a két csomó nem izotóp.

Egy könnyen definiálható csomóinvariáns a csomó génusza, melynek definíciója azon múlik, hogy S^3 -ban minden csomó határol irányítható felületet, melyet a csomó Seifert felületének nevezünk.

definíció 2.4. *Egy K csomó génusza, $g(K)$ a csomó Seifert felületeinek génuszainak minimuma. Egy csomó fibrált, ha a komplementuma a csomó Seifert felületeinek egy S^1 -családja.*

Definíció szerint csak a triviális csomónak 0 a génusza. Egy tetszőleges Seifert felület génusza felsőbecslést ad $g(K)$ -ra, azonban általában nehéz eldönteni, hogy a talált felület minimális genuszú-e. A csomó génuszára az első alsőbecslést az Alexander polinom szolgáltatta, mely polinom segítségével a fibráltságra is adható szükséges feltétel.

A 2.3 tétel invariánsok definiálására is alkalmas: ha minden csomódiagrammhoz definiálunk egy struktúrát, amely nem változik a Reidemeister lépések során, akkor egy csomó-invariánsot kapunk. Az Alexander polinom egy szimmetrikus $\mathbb{Z}[t^{\frac{1}{2}}, t^{-\frac{1}{2}}]$ -beli polinom, melyet a Kauffman állapotok segítségével lehet kiszámítani [?]. Egy K irányított csomó V vetülete egy immertált görbe $\mathbb{R}^2$ -ben, mely tartományokra osztja a síkot. Jelölje $\text{cr}(V)$ a vetület metszéspontjait, $D(V)$ a vetület tartományainak halmazát. Az Euler-féle poliéder tétel szerint: $|D(V)| = |\text{cr}(V)| + 2$. Rögzítsünk egy e élet a vetületen, és jelölje $D(V, e)$ az e -től diszjunk tartományok halmazát, ezekre már $|D(V, e)| = |\text{cr}(V)|$.

ÁBRA 4. Az csúcsokban a Kauffman állapotokhoz rendelt értékek.

definíció 2.5. *Egy (V, e) -pár Kauffman állapota egy $\sigma: \text{cr}(V) \rightarrow D(V, e)$ bijekció, mely minden metszéspont-hoz vele szomszédos tartományt rendel. A 4 ábra szerint egy Kauffman állapot minden $c \in \text{cr}(V)$ csúcsához két értéket, $M(\sigma(c))$ és $A(\sigma(c))$ rendel, magához a Kauffman állapothoz pedig ezek összegét: $A(\sigma) = \sum_{c \in \text{cr}(V)} A(\sigma(c))$ és $M(\sigma) = \sum_{c \in \text{cr}(V)} M(\sigma(c))$. A (V, e) párhoz pedig a*

$$\Delta_{(V, e)}(t) = \sum_{\sigma} (-1)^{A(\sigma)} t^{M(\sigma)}$$

polinomot rendeljük.

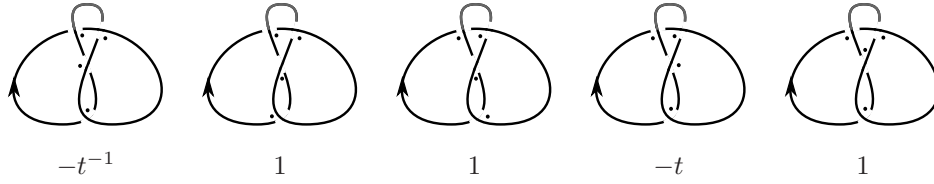
megjegyzés 2.6. *Kicsit más szemszögből nézve, az Alexander polinom egy metszéspont-tartomány mátrix determinánsaként is számítható, melynek elemei a megfelelő metszéspont-tartomány helyen: t^M .*

példa 2.7. *A nyolcas csomó egy vetületéhez tartozó Kauffman állapotokat és az egyes állapotokhoz tartozó polinomokat a 4 ábra szemlélteti.*

Így ehhez a vetülethez (és élhez tartozó) Alexander polinom:

$$-t^{-1} + 3 - t$$

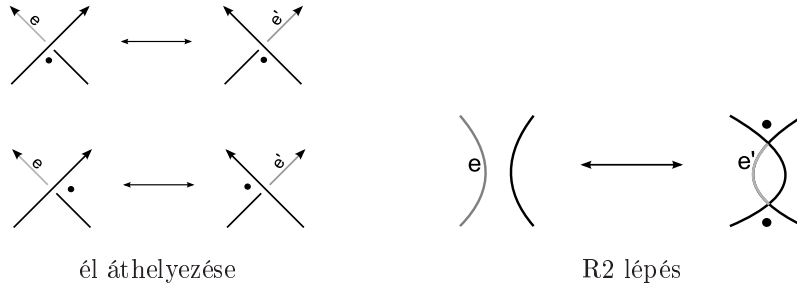
Az Alexander polinom független a vetület és a rajta lévő él választásától, így:

ÁBRA 5. A nyolccsósó Kauffmann állapotai. A kijelölt él vilá-gosszürkével, a metszéspontokhoz tartozó tartományok pedig a tar-tomány sarkába helyezett pontokkal vannak jelölve.

tétel/definíció 2.8. *Ha (V, e) és (V', e') párok izotóp csomókhoz tartoznak, akkor $\Delta_{(V,e)}(t) = \Delta_{(V',e')}(t)$. Egy K csomó szimmetrizált Alexander polinomja $\Delta_K(t) = \Delta_{(V,e)}(t)$, ahol V a csomó tetszőleges vetülete, e pedig a vetület tetszőleges éle.*

Bizonyítás Először azt látjuk be, hogy rögzített V esetén a polinom független az e él választásától. Ehhez elég azt belátni, hogy ha e és e' élek ugyanabban a csúcsban kezdődnek illetve végződnek, akkor $\Delta_{(V,e)}(t) = \Delta_{(V,e')}(t)$. Ez pedig igaz, hiszen a 6 ábra baloldala szerint a két polinomot definiáló Kauffmann állapotok 1-1 értelműen megfeleltethetők egymásnak. Az első Reidemeister lépés során a polinom nem változik, hiszen az újonnan kialakult tartományt csak az új csúcshoz tartozhat, és így megint kapunk egy 1-1 értelmű megfeleltetést a régi és új Kauffmann állapotok között. A második Reidemeister lépésnél a megfeleltetést a 6 ábra jobboldala adja. És ugyanígy, bár kicsit hosszabban jön ki a harmadik Reidemeister lépéstől való függetlenség is, amit most nem részletezünk.

ÁBRA 6. Megfeleltetés a Kauffman állapotok között. (a többi csúc-snál a Kauffman állapotok megegyeznek)

□

Ha egy vetületet a sík másik oldaláról nézünk, akkor $t^{\frac{1}{2}}$ és $t^{-\frac{1}{2}}$ szerepe felcserélődik, azaz $\Delta_K(t)$ szimmetrikus ($\Delta_K(t) = \Delta_K(t^{-1})$), azaz az Alexander polinom felírható:

$$\Delta_K(t) = a_0 + \sum_{i=1}^n a_i (t^{\frac{i}{2}} + t^{-\frac{i}{2}})$$

Az Alexander polinom segítségével tudunk alsó becslést adni a csomó génuszára:

tétel 2.9. $g(K) \geq n$ □

A fibráltsághoz egy szükséges feltétel:

tétel 2.10. *Egy K fibrált csomó Alexander polinomjára $n = g(K)$, és $a_n = 1$.* □

A 2.9 tétel segítségével több csomó, mint például a nyolccsósó génusza is kiszámítható (=1). Azonban ez a becslés sokszor nem egyenlőséggel teljesül. Sok csomónak például 1 az Alexander polinomja.

3. ALGEBRAI ALAPFOGALMAK

Mint azt megjegyeztük, az Alexander polinomot egy mátrix determinánsaként is lehet definiálni. Annak ellenére, hogy a mátrix nem marad változatlan a Reidemeister lépések során, a determinánsa mégis invariáns lesz. Hasonló ötlet rejlik a lánckomplexusok homológiái mögött is. Sok topológiai invariánst definiálnak homológiákkal. Ugyan maguk a lánckomplexusok általában nem, de a homológiájuk invariáns marad az ekvivalencia-lépések során.

definíció 3.1. Legyen $C = \oplus C_i$ egy gradált modulus. És legyen $\partial = \oplus \partial_i : C \rightarrow C$ egy homomorfizmus, amely eggyel csökkenti a gradálást, azaz melyre $\text{im } \partial_i \subseteq C_{i-1}$. Egy lánckomplexus egy olyan (C, ∂) pár, melyre $\partial^2 = 0$.

A C modulust a fokszámok szerint külön szedve egy lánckomplexus tehát modulusok és köztük menő homomorfizmusok egy sorozata:

$$\cdots \xrightarrow{\partial_{i+2}} C_{i+1} \xrightarrow{\partial_{i+1}} C_i \xrightarrow{\partial_i} C_{i-1} \xrightarrow{\partial_{i-1}} \cdots$$

melyre $\partial_{i+1} \circ \partial_i = 0$. Ez a feltétel ekvivalens az $\text{im } \partial_{i+1} \subseteq \ker \partial_i \subseteq C_i$ feltétellel, és így definiálható egy lánckomplexus homológiája:

definíció 3.2. A (C, ∂) lánckomplexus homológiája a $H_*(C, \partial) = \ker \partial / \text{im } \partial$ gradált modulus, melynek i -edik tagja: $H_i (= H_i(C, \partial)) = \ker \partial_i / \text{im } \partial_{i+1}$.

definíció 3.3. Legyen k az R (nullóstómentes) gyűrű hányadosteste. Egy M R -modulus rangja $\text{rk}(M)$ az $M \otimes k$ vektortér dimenziója. (Ez a fogalom, vektorterekre a dimenzió, és $\mathbb{Z}$ -modulusokra, azaz Abel csoportokra pedig a szabadrészes dimenziója.) Egy $C = \oplus C_i$ gradált modulus Euler karakterisztikája $\chi(C) = \sum (-1)^i \text{rk}(C_i)$.

A $0 \rightarrow \ker \partial_i \rightarrow C_i \rightarrow \text{im } \partial_i \rightarrow 0$ és a $0 \rightarrow \text{im } \partial_{i+1} \rightarrow \ker \partial_i \rightarrow H_i \rightarrow 0$ rövid egzakt sorok szerint a rangokra fennáll:

$$\begin{aligned} \text{rk}(C_i) &= \text{rk}(\ker \partial_i) + \text{rk}(\text{im } \partial_i) \\ \text{rk}(\ker \partial_i) &= \text{rk}(\text{im } \partial_{i+1}) + \text{rk}(H_i) \end{aligned}$$

Ebből $\chi(C) = \sum (-1)^i \text{rk}(C_i) = \sum (-1)^i (\text{rk}(\ker \partial_i) + \text{rk}(\text{im } \partial_i)) = \sum (-1)^i (\text{rk}(\ker \partial_i) - \text{rk}(\text{im } \partial_{i+1})) = \sum (-1)^i \text{rk}(H_i) = \chi(H)$, azaz egy lánckomplexus és a homológiájának az Euler karakterisztikája megegyezik.

definíció 3.4. Az $f : (C, \partial^C) \rightarrow (D, \partial^D)$ lánckomplexusok közötti gradálást tartó leképezés láncképezés, ha $f \circ \partial^D = \partial^C \circ f$. Azaz, ha a

$$\begin{array}{ccccccc} \cdots & \xrightarrow{\partial_{i+2}^C} & C_{i+1} & \xrightarrow{\partial_{i+1}^C} & C_i & \xrightarrow{\partial_i^C} & C_{i-1} & \xrightarrow{\partial_{i-1}^C} & \cdots \\ & & \downarrow f_{i+1} & & \downarrow f_i & & \downarrow f_{i+1} & & \\ \cdots & \xrightarrow{\partial_{i+2}^D} & D_{i+1} & \xrightarrow{\partial_{i+1}^D} & D_i & \xrightarrow{\partial_i^D} & D_{i-1} & \xrightarrow{\partial_{i-1}^D} & \cdots \end{array}$$

diagramm kommutatív. Egy láncképezés természetesen indukál egy $f_* : H_*(C, \partial^C) \rightarrow H_*(D, \partial^D)$ leképezést a homológiákon.

Láncképezés pl. az identitás: $\text{id}_C : (C, \partial^C) \rightarrow (C, \partial^C)$. Ahhoz, hogy két láncképezés ugyanazt a leképezést indukálja a homológiákon elégséges:

definíció 3.5. Az $f, g : (C, \partial^C) \rightarrow (D, \partial^D)$ láncképezések lánchomotópok, ha létezik egy $h : (C, \partial^C) \rightarrow (D, \partial^D)$ leképezést, mely 1-gyel csökkenti a gradálást, és

melyre: $(f - g) = h \circ \partial^C \pm \partial^D \circ h$. Azaz a

$$\begin{array}{ccccccc}
 \cdots & \xrightarrow{\partial_{i+2}^C} & C_{i+1} & \xrightarrow{\partial_{i+1}^C} & C_i & \xrightarrow{\partial_i^C} & C_{i-1} & \xrightarrow{\partial_{i-1}^C} & \cdots \\
 & \nearrow h_{i+1} & \downarrow & \searrow h_i & \downarrow & \nearrow f_i & \downarrow & \searrow h_{i-2} & \\
 \cdots & \xrightarrow{\partial_{i+2}^D} & D_{i+1} & \xrightarrow{\partial_{i+1}^D} & D_i & \xrightarrow{\partial_i^D} & D_{i-1} & \xrightarrow{\partial_{i-1}^D} & \cdots
 \end{array}$$

diagrammra $f_i - g_i = h_{i-1} \circ \partial_i^C \pm \partial_i^D \circ h_i$.

Egy $c \in \ker \partial^C$, elemre $f - g(c) = h \circ \partial^C(c) \pm \partial^D \circ h(c) = 0 \pm \partial^D \circ h(c) \in \text{im } \partial^D$, azaz lánchomotóp leképezések tényleg ugyanazt a leképezést indukálják a homológiákon.

definíció 3.6. A (C, ∂^C) és a (D, ∂^D) lánckomplexusok lánchomotópekvivalensek, ha léteznek $f : (C, \partial^C) \rightarrow (D, \partial^D)$ és $g : (D, \partial^D) \rightarrow (C, \partial^C)$ láncképezések, melyekre $f \circ g$ lánchomotóp id_D -vel és $g \circ f$ lánchomotóp id_C -vel.

A természetesség miatt $(\text{id}_D)_* = f_* \circ g_*$ és $(\text{id}_C)_* = g_* \circ f_*$, azaz az $f_* : H_*(C, \partial^C) \rightarrow H_*(D, \partial^D)$ és a $g_* : H_*(D, \partial^D) \rightarrow H_*(C, \partial^C)$ leképezések egymás inverzei, így $H_*(C, \partial^C) \cong H_*(D, \partial^D)$:

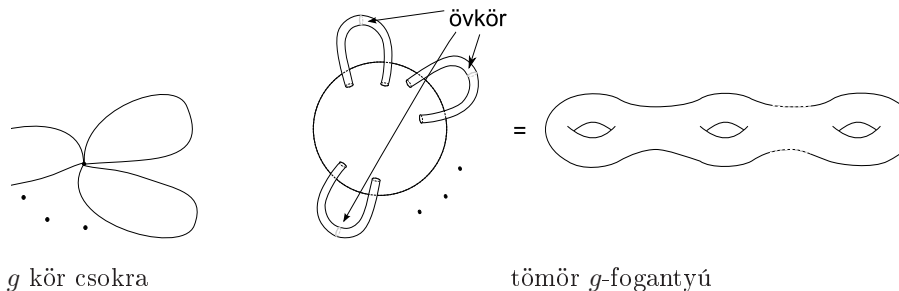
tétel 3.7. Lánchomotópekvivalens lánckomplexusok homológiája izomorf. $\square$

4. 3-SOKASÁGOK MEGADÁSA

A csomóinvariánsoknál bevált stratégiát követve egy olyan leírását keressük a 3-sokaságoknak, melyeknél értjük, hogy két megadás mikor adja ugyanazt a 3-sokaságot. Ilyen megadás a 3-sokaság Heegaard felbontása, illetve Heegaard diagramja.

4.1. Heegaard felbontások. A 3-sokaságok építőkövei a tömör g -fogantyúk:

definíció 4.1. Egy U tömör g -fogantyú g kör csokrának (lásd a 7 ábrát) a környezete $\mathbb{R}^3$ -ban. Egy tömör g -fogantyú egy peremes 3-sokaság, melynek pereme egy Σ g -génuszú felület.

ÁBRA 7

Tetszőleges összefüggő $G(V, E)$ gráf környezete tömör $g(= |E| - |V| + 1)$ -fogantyú.

definíció 4.2. Két tömör g -fogantyú, U_1 és U_2 , peremének összeragasztásával egy zárt, Y , 3-sokaságot kapunk. Az $Y = U_1 \cup_{\Sigma} U_2$ felbontás az Y Heegaard felbontása, g a Heegaard felbontás génusza, Σ a Heegaard felbontáshoz tartozó Heegaard felület, a határokat azonosító $\phi: \partial U_1 = \Sigma \rightarrow \Sigma = \partial U_2$ leképezés pedig a Heegaard felbontás ragasztóleképezése.

példa 4.3. A legegyszerűbb Heegaard felbontása S^3 -nak van:

$$S^3 = D^3 \cup_{\text{id}} D^3$$

Sőt, mivel $\partial D^3 = S^2$ minden irányítástartó diffeomorfizmusa izotóp az identitással, ezért minden 0-génuszú Heegaard felbontás S^3 -at adja. S^3 -nak van 1 génuszú Heegaard felbontása is:

példa 4.4. A 3-gömb $\mathbb{C}^2$ egy részhalmaza: $S^3 = \{|(z_0, z_1)| = 1\} \subset \mathbb{C}^2$. Így két részre bontható: $S^3 = U_1 \cup U_2$, ahol

$$\begin{aligned} U_1 &= \{(z_0, z_1) \in S^3 : |z_0| \leq |z_1|\} \\ U_2 &= \{(z_0, z_1) \in S^3 : |z_1| \leq |z_0|\}. \end{aligned}$$

U_0 és U_1 tömör tóruszok, metszetük, a Heegaard felület egy tórusz:

$$T^2 = U_1 \cap U_2 = \{(z_0, z_1) \in \mathbb{C}^2 : |z_0| = |z_1| = \frac{1}{\sqrt{2}}\}.$$

A ragasztóleképezés megadásához U_0 -at és U_1 -et is azonosítanunk kell egy standard tömör 1-fogantyúval, pl.:

$$U = S^1 \times D^2 = \{(z, w) \in \mathbb{C}^2 : 1, |w| \leq 1 = |z|\}.$$

Az azonosítóleképezések:

$$\begin{aligned} \varphi_1 : U &\rightarrow U_0 & \varphi_2 : U &\rightarrow U_1 \\ (z, w) &\mapsto \left(\frac{1}{\sqrt{2}}w, \frac{1}{\sqrt{2}}z\right) & (z, w) &\mapsto \left(\frac{1}{\sqrt{2}}z, \frac{1}{\sqrt{2}}w\right) \end{aligned}$$

A ragasztás ekkor:

$$\varphi = \varphi_2^{-1}|_{\partial U} \circ \varphi_1|_{\partial U} : \begin{aligned} \partial U &\rightarrow \partial U \\ (z, w) &\mapsto (w, z) \end{aligned}$$

Legyen K a triviális csomó $S^3 \mathbb{R}^3 \cup \{\infty\}$ -ban, ekkor az $U_1 = N(K)$ és $U_2 = S^3 - N(K)$ szintén ezt a Heegaard felbontást adja.

Azonban nem csak S^3 -nak létezik 1 génuszú Heegaard felbontása.

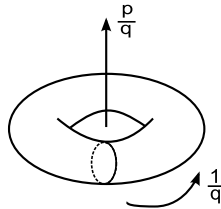
definíció 4.5. Az $L(p, q)$ lencsetér az $S^3 = \{|(z_0, z_1)| = 1\} \subset \mathbb{C}^2$ gömb

$$(z_0, z_1) \mapsto (e^{\frac{2\pi i}{q}} z_0, e^{p \frac{2\pi i}{q}} z_1)$$

$\mathbb{Z}_q$ -hatás szerinti faktora, azaz:

$$L(p, q) = \frac{S^3}{(z_0, z_1) \sim (e^{\frac{2\pi i}{q}} z_0, e^{p \frac{2\pi i}{q}} z_1)},$$

Ugyanez a hatás leírható S^3 1-génuszú Heegaard felbontásának segítségével is: a hatás $\frac{1}{q}2\pi$ -vel forgatja az $U_1 = N(K)$ részt, és $\frac{p}{q}2\pi$ -vel részt (8)

ÁBRA 8. A $\mathbb{Z}_q$ hatás $S^3 = \mathbb{R}^3 \cup \{\infty\}$ -on.

példa 4.6. A fenti $\mathbb{Z}_q$ -hatásra nézve az 4.3 példabeli U_1 és U_2 fogantyúk invariánsak, a faktorok tömör tóruszok, jelölje őket V_1 és V_2 . Ezek a lencsetér egy Heegaard felbontását adják:

$$L(p, q) = V_1 \cup V_2.$$

Annak ellenére, hogy a fenti példák speciálisnak tűnnek, minden 3-sokaságnak van Heegaard felbontása:

állítás 4.7. Minden Y zárt irányított 3-sokaság előáll $Y = U_1 \cup_{\varphi} U_2$ alakban.

Bizonyítás Rögzítsük Y egy triangulációját $\mathbb{I}$ és legyen U_1 a trianguláció 1-vázának egy környezete, a komplementer $U_2 = Y - \mathring{U}_1$ a duális felbontás 1-vázával diffeomorf, így mindkettő tömör fogantyú. Mivel $\partial U_1 = \partial U_2$, így a génuszuk megegyezik, azaz U_1 és U_2 g -fogantyúk azonos g -re. $\square$

Ha egy sokaságnak van $Y = U_0 \cup U_2$ g génuszú Heegaard felbontása, akkor van $g + 1$ génuszú is. Legyen ugyanis $(c, \partial c) \hookrightarrow (U_1, \partial U_1)$ egy ív U_1 -ban, jelölje $N(c)$ c egy kis nyílt környezetét U_1 -ban, ekkor az

$$\begin{aligned} U'_1 &= U_1 - N(c) \\ U'_2 &= U_2 \cup N(c) \end{aligned}$$

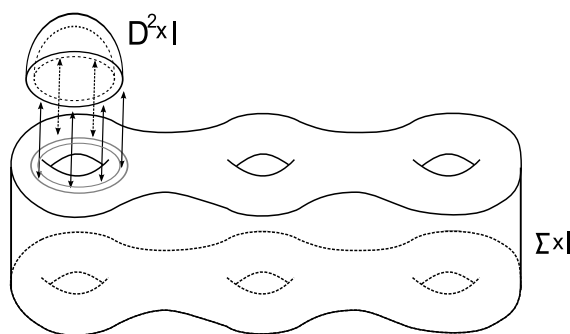
$(g + 1)$ -fogantyúk az Y egy új $Y = U'_1 \cup U'_2$ Heegaard felbontását adják, melyet az $Y = U_1 \cup U_2$ Heegaard felbontás stabilizáltjának nevezünk.

Egy Heegaard felbontás megadásához le kéne tudnunk írni a tömör fogantyúk határa között menő ragasztóképezéseket. Ennek megkönnyítésére a Heegaard felbontásokat Heegaard diagrammokkal adjuk meg.

4.2. Heegaard diagrammok. A ragasztóképezés megadása helyett egy g génuszú felületből kiindulva görbék segítségével adjuk meg, hogy hogyan ragasszuk a felületre a két tömör g -fogantyút. Az U tömör g -fogantyút úgy is konstruálhatunk, hogy egy tömör (D^3) golyóhoz g darab tömör csövet $(I \times D^2)$ ragasztunk a $\partial I \times D^2$ körlapok mentén (lásd a 7 ábrát). A csövek felületén lévő $\{0\} \times D^2$ görbe a cső övköre. A fogantyú felületén az övkörökre igaz:

1. Minden övkör körlapot határol U -ban;
2. Az övkörök diszjunktak, és függetlenek a felület homológiájában.

Fordítva a Σ_g g génuszú felületen adott bármely homológikusan független görbe g -es leír egy tömör g -fogantyút a következőképpen. Ragasszunk vastagított $D^2 \times I$ körlapokat a $\Sigma_g \times \{1\} \subset \Sigma_g \times I$ felülethez a megadott görbék mentén. Mint a 9. ábrán látható, a ragasztást úgy kell végrehajtani, hogy a görbe egy csőszerű környezetét Σ_g -n azonosítsuk $\partial D \times I$ -vel. A körlapok ragasztása után egy 3-sokaságot kapunk

ÁBRA 9. Körlap ragasztása.

$\Sigma_g \cup S^2$ peremmel. Az S^2 komponenst egy D^3 golyóval beragasztva egy tömör g -fogantyút kapunk. A fenti receptet követve tehát két homológikusan független görbe g -esből egy teljes 3-sokaság felépíthető.

definíció 4.8. A $(\Sigma_g, \alpha = \{\alpha_1, \dots, \alpha_g\}, \beta = \{\beta_1, \dots, \beta_g\})$ hármás Heegaard diagramm, ha

1. $\alpha_1, \dots, \alpha_g \subset \Sigma_g$ diszjunkt, beágyazott, $H_1(\Sigma_g)$ -ben lineárisan független görbék;
2. $\beta_1, \dots, \beta_g \subset \Sigma_g$ diszjunkt, beágyazott, $H_1(\Sigma_g)$ -ben lineárisan független görbék.

A $(\Sigma_g, \alpha, \beta)$ Heegaard diagramm Y -t írja le, ha az $Y = U_1 \cup_{\Sigma_g} U_2$ α Heegaard felbontásra az α -görbék körlapokat határolnak U_1 -ben, a β -görbék pedig körlapokat határolnak U_2 -ben.

A $H_1(\Sigma_g)$ -ben való lineáris függetlenség könnyen ellenőrizhető:

megjegyzés 4.9. Az α diszjunkt beágyazott görbe g -es lineárisan független $H_1(\Sigma_g)$ -ben, pontosan akkor, ha $\Sigma_g - \cup \alpha$ összefüggő.

A Mayer-Vietoris sor szerint egy 3-sokaság homológiája kiszámítható a hozzá tartozó Heegaard diagramm segítségével:

állítás 4.10. Ha (Σ, α, β) az Y sokaság Heegaard diagrammja, akkor:

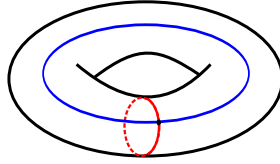
$$H_1(Y) = \frac{H_1(\Sigma)}{\langle \alpha \rangle \oplus \langle \beta \rangle}$$

□

A továbbiakban egy-két példát adunk Heegaard diagrammokra:

példa 4.11. Az $S^3 = D^3 \cup_{S^2} D^3$ Heegaard felbontáshoz tartozó Heegaard diagramm nem tartalmaz görbét: $(S^2, \emptyset, \emptyset)$.

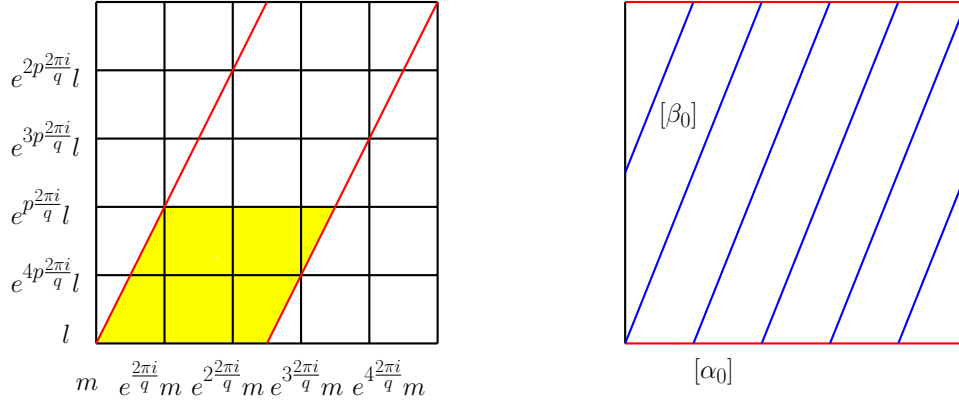
példa 4.12. S^3 1 génuszú Heegaard felbontásához tartozó Heegaard diagramm az 12. ábrán látható (T^2, α_0, β_0) .

ÁBRA 10. S^3 Heegaard diagramja. (a meridionális görbe α_0 , a longitudinális β_0)

példa 4.13. A (T^2, α, α) párhuzamos görbéket tartalmazó Heegaard diagramm $S^1 \times S^2$ -t adja meg. Az α -görbére transzverzális longitudinális görbe mentén a ragasztott körlapok egy S^2 gömbbé állnak össze, így adva S^2 -k egy S^1 családját.

példa 4.14. A 4.6. példabeli $L(p, q) = V_1 \cup V_2$ felbontáshoz tartozó Heegaard diagram megadásához először rögzítenünk kell a $\frac{T^2}{\mathbb{Z}_q}$ faktortórusz egy azonosítását a T^2 tóruszsal. Ehhez meg kell találnunk a hatás egy elemi tartományát (azaz egy olyan tartományt, mely a hatás minden q -as ekvivalenciaosztályából pontosan egy elemet tartalmaz). A 4.12. példabeli α_0, β_0 koordinátákkal a T^2 tórusz görbéi a meredekségükkel írhatóak le, α_0 meredeksége pl. 0, β_0 -é pedig ∞ . Egy, l, p meredekségű görbét (lásd a 11. ábra bal oldali ábráját a $q = 5, p = 3$ estre.) a $\mathbb{Z}_q$ hatás fixen hagy. Az $\alpha_0, e^{p \frac{2\pi i}{q}} \alpha_0$ és l görbék által határolt tartomány elemi. A $\frac{T^2}{\mathbb{Z}_q}$ faktortórusz az elemi tartományból a vízszintes határok egymással és a p -meredekségű határok egymással azonosításával kapható. A 4.12. példa α_0 és β_0 görbéinek, és az általuk határolt diszkeknek képei q - q darab diszjunkt görbét és diszket ad, így a faktorizálás utána az $[\alpha_0], [\beta_0]$ ekvivalenciaosztályok az $L(p, q) = V_1 \cup V_2$ Heegaard felbontást leíró görbéket adják az $\frac{T^2}{\mathbb{Z}_q}$ Heegaard felületen. Az új koordinátákban felírva $[\alpha_0]$ 0 meredekségű, $[\beta_0]$ pedig l -et p -szer, α_0 -t pedig q -szor metszi, azaz $\frac{p}{q}$ meredekségű.

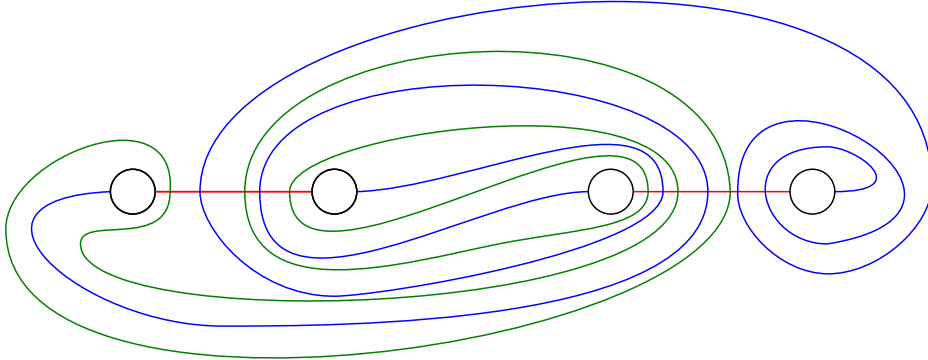
A hatás elemi tartománya.

Az $L(5,2)$ lencsetér Heegaard diagramja.

ÁBRA 11. Az $L(5,2)$ lencsetér Heegaard diagramja (a négyzetek alja-teteje, és jobb-baloldal mindkét ábrán azonosítva van).

A 11. ábra jobboldali ábrája az $L(p,q)$ lencsetér Heegaard diagramját ábrázolja a $q=5$, $p=2$ esetben.

példa 4.15. A következő Heegaard diagramm leírásához képzeljük S^2 -t mint $\mathbb{R}^2 \cup \{\infty\}$, és azonosítsuk az ábrán lévő baloldali két körvonalat tükrözéssel, és hasonlóan azonosítsuk a jobboldali két körvonalat is egymással. Így egy 2-génuszú felületet kapunk, melyen a görbék egy Heegaard diagrammot adnak meg. (Vegyük észre, hogy az azonosítás után az α_1 -et, α_2 -t és β_2 -t ábrázoló görbék valóban zárt görbéké ragadnak össze.)

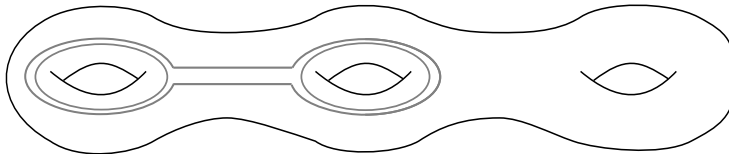
ÁBRA 12. Y_2 Heegaard diagramja.

definíció 4.16. Jelölje Y_n a fent Heegaard diagramm által leírt 3-sokaságot, ahol n azt jelenti, hogy a β_2 görbe hányszor megy körbe a jobboldali kör körül ($n < 0$ esetén a másik irányba megyünk körbe $-n$ -szer).

4.3. Heegaard lépések. A Heegaard diagramm bizonyos változtatásai nem változtatják meg a definiált 3-sokaságot.

definíció 4.17. A Heegaard diagramm izotópiája az α -, és/vagy β -görbék elmozgatása, úgy, hogy az izotópia során végig beágyazottak és diszjunktak maradnak.

Az izotópia nyilván nem változtatja meg a 3-sokaságot.

ÁBRA 13. Fogantyúcsúsztatás.

definíció 4.18. Az α_1 görbe átcsúsztatása α_2 felett egy α'_1 görbét ad, mely az α_1 összefüggő összege α_2 egy tőle diszjunkt eltoltjával. Egy (Σ, α, β) Heegaard diagrammban kicserélhetjük α_1 -et α'_1 -re, ha az összefüggő összeget a többi α -görbétől diszjunktan vettük. Ezt a művelet fogantyúcsúsztatásnak nevezzük.

Az α'_1 görbe a $H_1(\Sigma)$ homológiában $\pm\alpha_1 \pm \alpha_2$ -t reprezentálja, azaz az új rendszer is lineárisan független, azaz a kapott 3-as egy Heegaard diagramm. És mivel az új görbe által határolt körlap a régi körlapok határmenti összege, így ez a Heegaard diagramm ugyanazt a 3-sokaságot írja le. A fogantyúcsúsztatás inverze is fogantyúcsúsztatás: α'_1 egy nadrágot határol α_1 -gyel és α_2 /vel közösen. (lásd 13. ábra.) Nem nehéz ellenőrizni, hogy a Heegaard diagrammok összefüggő összege a sokaságok összefüggő összegét adja. Speciálisan egy Heegaard diagrammot S^3 tetszőleges Heegaard diagrammjával összefüggő összegezve a leírt 3-sokaság nem változik.

definíció 4.19. Egy Heegaard diagram összefüggő összege S^3 4.3 példabeli (T^2, α_0, β_0) Heegaard diagrammjával a Heegaard diagramm stabilizációja. A fordított műveletet destabilizációnak nevezzük.

A Heegaard felbontások szintjén ez a stabilizáció megfelel a 4.1 fejezetben leírt stabilizációnak. A fent leírt lépések összefoglaló neve Heegaard lépések.

tétel 4.20. Ha a (Σ, α, β) és a $(\Sigma', \alpha', \beta')$ Heegaard diagramjai az Y 3-sokaságnak, akkor Heegaard lépések véges sorozatával egymásba vihetők. $\square$

5. A SZIMMETRIKUS SZORZAT

Ebben a fejezetben definiáljuk egy adott (Σ, α, β) Heegaard digrammhoz tartozó $\widehat{CF}(\Sigma, \alpha, \beta)$ lánckomplexust. Maga $\widehat{CF}$ függ a Heegaard diagrammtól, de a homológiája $\widehat{HF}$ már 3-sokaság invariáns. Az invariancia bizonyítása bonyolult, később is csak érzékeltetni fogjuk.

definíció 5.1. Egy rendezetlen $\mathbf{x} = (x_1, \dots, x_g)$ pont g -est metszéspontnak vagy generátornak nevezünk, ha $\{x_1, \dots, x_n\} \subset \alpha \cap \beta$, és minden α -, ill. β -görbén legfeljebb egy x_i pont van. A lánckomplexus $\widehat{CF}$ alaphalmaza az $\mathbf{x} = (x_1, \dots, x_g)$ metszéspontok által generált $\mathbb{Z}_2$ vektortér.

példa 5.2. S^3 A 4.12. példabeli Heegaard diagramján 1 metszéspont van. $L(p, q)$ 4.14. példabeli Heegaard diagramján p darab metszéspont van. Y_n Heegaard diagramja 2-génuszú felületen van, azaz a metszéspontok az

$$\mathbf{x} = (x_1, x_2) \in (\alpha_1 \cap \beta_1) \times (\alpha_2 \cap \beta_2) \cup (\alpha_2 \cap \beta_1) \times (\alpha_1 \cap \beta_2)$$

pontpárok. Az $|\alpha_i \cap \beta_j|_{i,j=1}^2$ metszésmátrix:

$$\begin{vmatrix} 3 & 2 \\ 3 & n+2 \end{vmatrix}.$$

És így a metszéspontok száma: $3(n+2) + 2 \cdot 3 = 3 \cdot (n+4)$

Mint például a 4.11. és a 4.13. példában, vannak olyan Heegaard diagrammok, melyeken egyáltalán nincsen metszéspont, ezekhez lánckomplexust sem szeretnénk rendelni. Ettől még az ilyen diagrammok által definiált 3-sokaságoknak is fogunk tudni Heegaard homológiát definiálni más Heegaard diagramokon keresztül. Általában le fogjuk szűkíteni a vizsgált Heegaard diagramok halmazát úgynevezett megengedett Heegaard diagramokra, melyeket majd a 5.1 alfejezetben definiálunk. Amennyiben $b_1(Y) = 0$, akkor minden Heegaard diagramm automatikusan megengedett.

Mielőtt definiálni tudnánk a határleképezést, érdemes másképpen is interpretálni a lánckomplexus generátorait. Egy Σ felület d -edik szimmetrikus szorzata Σ rendezetlen pont d -eseiből áll.

definíció 5.3. *A $\Sigma^{\times d}$ térhatványon a koordináták cseréje S_d -hatást definiál (Itt S_d a d elemen ható szimmetrikus csoport). A Σ felület d -edik szimmetrikus szorzata $Sym^d(\Sigma)$ a $\Sigma^{\times d}$ térhatvány S_d szerinti faktortere.*

Ez a konstrukció persze tetszőleges terekre működik. Ami a felületeket különlegessé teszi, az az, hogy annak ellenére, hogy az S_d -hatás nem szabad, egy felület szimmetrikus szorzata mégis sokaság lesz.

állítás 5.4. *$Sym^d(\Sigma)$ komplex sokaság.*

Bizonyítás Először a lokális állítást látjuk be. Egy $(r_1, \dots, r_d) \in Sym^d(\mathbb{C})$ rendezetlen pont d -es egyértelműen definiál egy 1 főegyütthatójú polinomot, melynek gyökei épp az $\{r_1, \dots, r_d\}$ halmaz:

$$(z - r_1) \cdots (z - r_n) = z^d + a_{d-1} + \cdots + a_1 z + a_0$$

És az algebra alaptétele szerint az $(r_1, \dots, r_d) \mapsto (a_{d-1}, \dots, a_0)$ leképezés bijekció, mely ráadásul (a gyökök és együtthatók közötti összefüggés szerint) homeomorfizmus is. Így a $\mathbb{C}^d$ -n adott komplex struktúra visszahúzottja indukál egy komplex struktúrát a $Sym^d(\mathbb{C})$ szimmetrikus szorzaton. Általánosabban $Sym^d(\Sigma)$ is koordinátázható. Egy $\mathbf{x} = (x_1, \dots, x_d) \in Sym^d(\Sigma)$ pont d -eshez vegyünk egy közös U elemi környezetet, ekkor az előbbieket alapján $Sym^d(U) \subset Sym^d(\Sigma)$ konformekvivalens egy $\mathbb{C}^d$ -beli nyílt halmazzal. $\square$

A szimmetrikus szorzat topológiájára a következők igazak:

tétel 5.5. [1] $\pi_1(Sym^g(\Sigma)) \cong H_1(Sym^g(\Sigma)) \cong H_1(\Sigma)$. $\square$

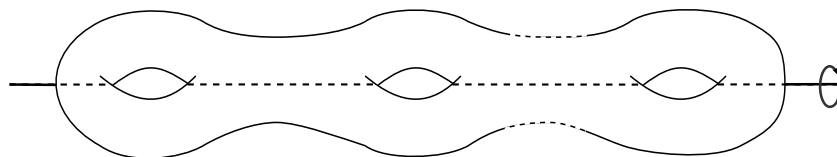
Így a 4.10 állítás szerint a 3-sokaság első homológiájára:

állítás 5.6.

$$H_1(Y) \cong \frac{H_1(\Sigma)}{\langle \alpha_1, \dots, \alpha_g \rangle \oplus \langle \beta_1, \dots, \beta_g \rangle} \cong \frac{H_1(Sym^g(\Sigma_g))}{H_1(\mathbb{T}_\alpha) \oplus H_1(\mathbb{T}_\beta)}$$

tétel 5.7. [1] *Ha $g > 2$, akkor $\pi_2(Sym^g(\Sigma)) \cong \mathbb{Z}$.* $\square$

A $\pi_2(Sym^g(\Sigma))$ -t generáló elem le is írható. A hiperelliptikus transzformáció τ egy Σ felületen, a felület a 14 ábrán adott egyenes körüli 180° -os forgatása. A

ÁBRA 14. A hiperelliptikus transzformáció.

felület τ szerinti faktora egy gömb, mely gömböt definiál a szimmetrikus szorzatban is: rögzített $x_0 \in \Sigma$ -ra $S = \{(x, \tau(x), x_0, \dots, x_0) : x \in \Sigma\} \subset \text{Sym}^d(\Sigma)$. Az S által reprezentált homotópiaosztály generálja $\pi_2(\text{Sym}^g(\Sigma))$ -t.

Egy Heegaard digramhoz tartozó α - és β -görbék természetesen definiálnak egy-egy részsokaságot a $\text{Sym}^d(\Sigma)$ szimmetrikus szorzatban. Mivel mind az α -, mind a β -görbék diszjunktak, így az $\alpha_1 \times \dots \times \alpha_g \subset \Sigma^{\times g}$ és a $\beta_1 \times \dots \times \beta_g \subset \Sigma^{\times g}$ tóruszokon szabad az S_g -hatás. A megfelelő faktorok $\mathbb{T}_\alpha \subset \text{Sym}^g(\Sigma)$ és $\mathbb{T}_\beta \subset \text{Sym}^g(\Sigma)$ szintén tóruszok. Amennyiben az α - és β -görbék transzverzálisan metszik egymást, akkor $\mathbb{T}_\alpha$ és $\mathbb{T}_\beta$ is transzverzális, komplementer dimenziós részsokaságai $\text{Sym}^g(\Sigma)$ -nak, és így véges sok pontban metszik egymást:

definíció 5.8. A (Σ, α, β) Heegaard diagramhoz tartozó lánckomplexus alaphalmaza:

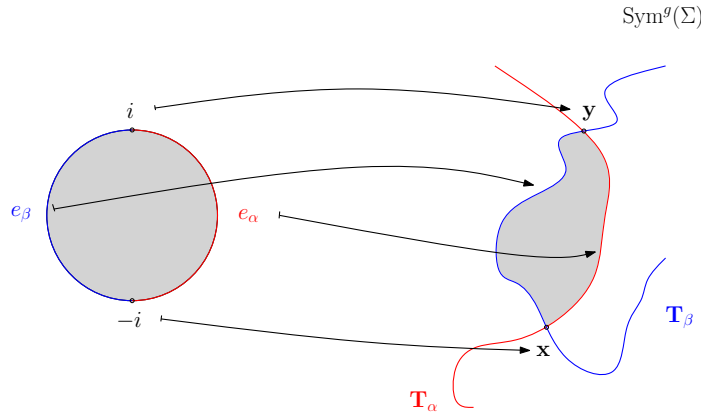
$$\widehat{CF}(\Sigma, \alpha, \beta) = \langle \mathbb{T}_\alpha \cap \mathbb{T}_\beta \rangle_{\mathbb{Z}_2}.$$

Azaz a $\mathbb{T}_\alpha \cap \mathbb{T}_\beta$ metszéspontok által generált formális $\mathbb{Z}_2$ vektortér.

A határleképezést a metszéspontokat összekötő holomorf körlapok segítségével adható meg.

5.1. Körlapok a szimmetrikus szorzatban. Legyen $\mathbb{D} = \{z \in \mathbb{C} : |z| \leq 1\}$ zárt körlap. Osszuk a határát két részre a következőképpen: $e_\alpha = \{z \in \partial\mathbb{D} : \text{Re}z \geq 0\}$ és $e_\beta = \{z \in \partial\mathbb{D} : \text{Re}z \leq 0\}$.

definíció 5.9. Az $\mathbf{x}, \mathbf{y} \in \mathbb{T}_\alpha \cap \mathbb{T}_\beta$ metszéspontokat összekötő Whitney körlap egy $u : \mathbb{D} \rightarrow \text{Sym}^g(\Sigma_g)$ leképezés, melyre: $u(-i) = \mathbf{x}$, $u(i) = \mathbf{y}$, $u(e_\alpha) \subset \mathbb{T}_\alpha$ és $u(e_\beta) \subset \mathbb{T}_\beta$. Az $\mathbf{x}$ -et és $\mathbf{y}$ -t összekötő Whitney körlapok (Whitney körlapokon keresztüli) homotópiaosztályait jelölje $\pi_2(\mathbf{x}, \mathbf{y})$.

ÁBRA 15. Whitney körlap.

A $\pi_2(\mathbf{x}, \mathbf{y})$ halmaz nem alkot csoportot, de Whitney körlapok összefűzésével definiálható egy

$$\pi_2(\mathbf{x}, \mathbf{y}) \times \pi_2(\mathbf{y}, \mathbf{v}) \rightarrow \pi_2(\mathbf{x}, \mathbf{v})$$

leképezés, vagy egy belső ponthoz való gömb ragasztásával definiálható a

$$\pi_2(\text{Sym}^g(\Sigma_g)) / \pi_1(\text{Sym}^g(\Sigma_g)) * \pi_2(\mathbf{x}, \mathbf{y}) \rightarrow \pi_2(\mathbf{x}, \mathbf{y}).$$

leképezés. A Whitney körlap létezéséhez egy egyszerű obstrukció adható $H_1(Y)$ -ban. Válasszunk egy-egy $\mathbf{x}$ -et $\mathbf{y}$ -nal összekötő $a \subset \mathbb{T}_\alpha$ és $\mathbf{y}$ -t $\mathbf{x}$ -szel összekötő $b \subset \mathbb{T}_\beta$ utat, ekkor az $a * b$ hurok megad egy elemet, $H_1(\text{Sym}^g(\Sigma))$ -ban, melyhez

tartozó osztály $\varepsilon(\mathbf{x}, \mathbf{y}) \in H_1(Y) \cong \frac{H_1(\text{Sym}^g(\Sigma_g))}{H_1(\mathbb{T}_\alpha) \oplus H_1(\mathbb{T}_\beta)}$ -ban már független az összekötő út választásától. Ez az obstrukció magán a felületen is számítható. Ugyanis az $\mathbf{x} = (x_1, \dots, x_g)$ és $\mathbf{y} = (y_1, \dots, y_g)$ pontokat összekötő $a \in \mathbb{T}_\alpha$ útra gondolhatunk úgy is, mint az $a_1, \dots, a_g$ utak rendszerére $\cup\alpha$ -ban, mely határa $x_1 + \dots + x_g - y_1 - \dots - y_g$. Hasonlóan b azonosítható a $b_1, \dots, b_g$ útrendszerrel $y_1 + \dots + y_g - x_1 - \dots - x_g$ határral. Ekkor $a+b$ egy 1-ciklus, Σ -n, és így definiál egy elemet $H_1(\Sigma)$ -ban. Ennek képe $H_1(Y)$ -ban $\varepsilon(\mathbf{x}, \mathbf{y})$.

A definícióból látszik, hogy ha $\varepsilon(\mathbf{x}, \mathbf{y}) \neq 0$, akkor $\pi_2(\mathbf{x}, \mathbf{y}) = \emptyset$. Ez az obstrukció additív:

$$\varepsilon(\mathbf{x}, \mathbf{y}) + \varepsilon(\mathbf{y}, \mathbf{v}) = \varepsilon(\mathbf{x}, \mathbf{v}).$$

Igy ε megad egy ekvivalenciarelációt a metszéspontokon:

definíció 5.10. *Azt mondjuk, hogy az $\mathbf{x}$ és az $\mathbf{y}$ metszéspontok ugyanazt a Spin^c -struktúrát határozzák meg, ha $\varepsilon(\mathbf{x}, \mathbf{y}) = 0$. Így a Spin^c -struktúrák halmaza affinan $H_1(Y)$; az $\mathbf{x}$ és $\mathbf{y}$ pontokhoz tartozó Spin^c -struktúrájuk különbsége: $\varepsilon(\mathbf{x}, \mathbf{y})$.*

A Spin^c struktúrák általánosabban tetszőleges valós vektornyalábra definiálhatók, mint a struktúracsoport felemelése $\text{SL}(n)$ egyetlen nemtriviális S^1 -nyalábjára []. A Heegaard diagrammok metszéspontjainak természetes módon megfeleltethetünk Spin^c -struktúrákat [?].

példa 5.11. *A Lencseterek 4.14 példabeli Heegaard diagramján lévő metszéspontok között az ε obstrukció nemnulla, így mind a p metszéspont különböző Spin^c -struktúrában van.*

A 4.15. példában Y_n -en $n - 4$ különböző Spin^c -struktúra van.

A Whitney körlapokat legjobban a Σ felületre való "vetületükön" keresztül lehet megérteni. Egy Heegaard diagrammot megadó α - és β -görbék a Σ felületet tartományokra osztják: $\Sigma - \cup\alpha - \cup\beta = \coprod \mathcal{D}_i$. Válasszunk ki egy-egy $z_i \in \mathcal{D}_i$ referenciapontot a tartományokból.

definíció 5.12. *A $\phi \in \pi_2(\mathbf{x}, \mathbf{y})$ Whitney körlap multiplicitása a $\mathcal{D}_i$ tartományban:*

$$n_i(\phi) = \#\{u^{-1}(z_i \times \text{Sym}^{g-1}(\Sigma))\},$$

ahol $[u] = \phi$ transzverzális $z_i \times \text{Sym}^{g-1}(\Sigma)$ -re. A multiplicitás csak a homotópiaosztálytól függ. $\phi \in \pi_2(\mathbf{x}, \mathbf{y})$ tartománya:

$$\mathcal{D}(\phi) = \sum n_i(\phi)\mathcal{D}_i.$$

A $\mathcal{D}(\phi)$ tartomány egy 2-lánc, melynek határára:

állítás 5.13. *Rendezzük az $\mathbf{x} = (x_1, \dots, x_g)$ és $\mathbf{y} = (y_1, \dots, y_g)$ metszéspontokat indexeit úgy, hogy $x_i \in \alpha_i \cap \beta_i$ és $y_i \in \alpha_i \cap \beta_{\sigma^{-1}(i)}$ (ahol $\sigma \in S_g$), ekkor:*

1. $\partial\mathcal{D}(\phi)|_{\alpha_i}$ egy x_i -t y_i -vel összekötő út;
2. $\partial\mathcal{D}(\phi)|_{\beta_i}$ egy $y_{\sigma(i)}$ -t x_i -vel összekötő út.

□

Fordítva:

definíció 5.14. *Azt mondjuk, hogy a $\mathcal{D} = \sum n_i\mathcal{D}_i$ formális összeg összeköti $\mathbf{x}$ -et $\mathbf{y}$ -nal, ha teljesül rá a állítás 1 és 2 következménye.*

A 5.14 állítás általában megfordítható

állítás 5.15. *Ha $g > 1$, akkor minden $\mathbf{x}$ -et $\mathbf{y}$ -nal összekötő $\mathcal{D}$ tartomány egy $\phi \in \pi_2(\mathbf{x}, \mathbf{y})$ tartománya: $\mathcal{D} = \mathcal{D}(\phi)$. Sőt $g > 2$ estén ϕ egyértelműen meghatározott. □*

És ebből:

állítás 5.16. $g > 2$ esetén a $\pi_2(\mathbf{x}, \mathbf{y})$ halmaz vagy üres (ha $\varepsilon(\mathbf{x}, \mathbf{y}) \neq 0$) vagy

$$\pi_2(\mathbf{x}, \mathbf{y}) \cong \mathbb{Z} \oplus H_2(Y).$$

□

Az első koordinátát a $\phi \mapsto n_z(\phi)$ leképezés adja egy tetszőleges $z \in \Sigma - \alpha - \beta$ referenciapontra.

definíció 5.17. A $z \in \Sigma - \alpha - \beta$ rögzített pontot bázispontnak nevezzük, a $(\Sigma, \alpha, \beta, z)$ négyes pedig pontozott Heegaard diagramm.

Ugyanazon pontokat összekötő körlapok tartományainak különbségének pereme zárt 1 dimenziós sokaság.

definíció 5.18. Egy $(\Sigma, \alpha, \beta, z)$ pontozott Heegaard diagrammon a $\mathcal{P} = \sum n_i \mathcal{D}_i$ tartomány periodikus tartomány, ha $n_z(\mathcal{P}) = 0$, és $\mathcal{P}$ határa teljes α - és β -görbékéből áll.

A periodikus tartományok vektortere $H_2(Y)$ -nal azonosítható.

definíció 5.19. Egy $(\Sigma, \alpha, \beta, z)$ pontozott Heegaard diagramm megengedhető, ha minden $\mathcal{P} = \sum n_i \mathcal{D}_i$ nemtriviális periodikus tartománynak van pozitív és negatív együtthatója is.

Ha $b_1(Y) = 0$, akkor $H_2(Y) = 0$, azaz Y minden Heegaard diagrammja megengedhető. Általában pedig:

állítás 5.20. Tetszőleges (Σ, α, β) Heegaard diagramm izotópiával megengedhetővé tehető. □

A továbbiakban pontozott és megengedhető Heegaard diagrammokkal szeretnénk foglalkozni, ezért a 4.20 tétel általánosítanunk kell ilyen Heegaard diagrammokra. Pontozott Heegaard diagrammok izotópiája olyan izotópia, mely végig diszjunk z -től. Pontozott fogantucsúsztatás esetén a görbék által határolt nadrágról megköveteljük, hogy diszjunk legyen z -től. A stabilizáció során az összefüggő összegzést z -től diszjunkt helyen hajtjuk végre. Ekkor:

tétel 5.21. ?? Ha a $(\Sigma, \alpha, \beta, z)$ és a $(\Sigma', \alpha', \beta')$ megengedhető Heegaard diagrammjai az Y 3-sokaságnak, akkor pontozott Heegaard műveletekkel megengedhető Heegaard diagrammokon keresztül egymásba vihetők. □

5.2. Holomorf körlapok. A Morse elmélet általánosításaként a holomorf leképezések sok érdekes toplogiai helyzetben egy jól definiált homológiaelméletet a Floer elméletet szolgáltatnak. A Heegaard Floer elmélet a Lagrange-Floer homológia mintájára olyan holomorf körlapokat vizsgál, melyek határa rögzített (Lagrange-féle) rész-sokaságokba megy. Láttuk, hogy a Σ -n adott komplex struktúra definiál $\text{Sym}^g(\Sigma)$ -n is egy komplex struktúrát. Első közelítésben az erre a struktúrára nézve holomorf Whitney körlapokat fogjuk vizsgálni. Ehhez rögzítsünk $\mathbb{D}$ -n is egy komplex struktúrát. Mostantól egy $u : \mathbb{D} \rightarrow \text{Sym}^g(\Sigma)$ leképezést holomorfnek nevezünk, ha holomorf int $\mathbb{D}$ -n, és folytonosan terjed ki $\partial\mathbb{D}$ -re.

definíció 5.22. A $\phi \in \pi_2(\mathbf{x}, \mathbf{y})$ homotópiaosztályt reprezentáló holomorf diszkek tere az $\mathcal{M}(\phi)$ modulus tér.

A $\text{Sym}^g(\Sigma)$ -beli holomorf körlapokat Σ -n is látni lehet:

állítás 5.23. Egy $u : \mathbb{D} \rightarrow \text{Sym}^g(\Sigma)$ holomorf leképezéshez létezik $\mathbb{D}$ -nek egy g -szeres elágazó fedése, $p : F \rightarrow \mathbb{D}$ és u -nak egy $\hat{u} : F \rightarrow \Sigma$ holomorf felemelése,

melyre az $\widehat{u}(p^{-1}(z))$ g -es épp $u(z)$:

$$\begin{array}{ccc} F & \xrightarrow{\widehat{u}} & \Sigma \\ \downarrow p & & \\ \mathbb{D} & \xrightarrow{u} & \text{Sym}^g(\Sigma) \end{array}$$

Egy $u \in \mathcal{M}(\phi)$ leképezést komponálva egy $\mathbb{D} \rightarrow \mathbb{D}$ konform automorfizmussal, mely fixen tartja i -t és $-i$ -t megint $\mathcal{M}(\phi)$ -beli elemet kapunk. A $\mathbb{D}$ körlap i -t és $-i$ -t fixen hagyó konform automorfizmusok tere $\mathbb{R}$ -rel izomorf (hiszen egy ilyen a határcső 3 pontjának képével egyértelműen meg lehet adni). Így $\mathcal{M}(\phi)$ -n van egy $\mathbb{R}$ -hatás, mely szabad a nemkonstans elemeken, jelölje az e szerinti faktort $\widehat{\mathcal{M}}(\phi)$. Az $\mathcal{M}(\phi)$ tér nem feltétlenül sokaság, de a $\text{Sym}^g(\Sigma)$ -n használt komplex struktúra egy generikus (majdnem) komplex struktúrává perturbálásával már az lesz. Ebben az esetben $\mathcal{M}(\phi)$ dimenziója $\mu(\phi)$, a Maslov index, egy általános elmélet segítségével kiszámítható. A Maslov index összefűzésnél összeadódik, azaz ha $\phi_1 \in \pi_2(\mathbf{x}, \mathbf{y})$ és $\phi_2 \in \pi_2(\mathbf{y}, \mathbf{v})$, akkor:

$$\mu(\phi_1 * \phi_2) = \mu(\phi_1) + \mu(\phi_2).$$

gömb ráragasztásakor pedig:

állítás 5.24. Az $[S] \in \pi_2(\text{Sym}^g(\Sigma))$ generátorra:

$$\mu(\phi + k[S]) = \mu(\phi) + 2k.$$

□

A komplex részsokaságok pozitívan metszik egymást, ezért:

állítás 5.25. Ha $\phi \in \pi_2(\mathbf{x}, \mathbf{y})$ homotópiaosztálynak van holomorf reprezentánsa, akkor a $\mathcal{D}(\phi) = \sum n_i \mathcal{D}_i$ tartomány minden együtthatója nemnegatív: $n_i \geq 0$. □

Modulus terek megértése általában Gromov kompaktsági tételeken múlik ??
Ebben az esetben generikus komplex struktúrára belátható:

állítás 5.26. Amennyiben az $\mathcal{M}(\phi)$ modulustér dimenziója épp 1, akkor az $\mathbb{R}$ -hatással faktorizált $\widehat{\mathcal{M}}(\phi)$ tér egy kompakt 0 dimenziós sokaság, azaz véges sok pont.

Ezek száma fogja adni $\mathbf{y}$ együtthatóját $\mathbf{x}$ határában. A magasabb dimenziós modulusterek nem kompaktnak, de kompakta tehetők. Az 1 dimenziós esetben a kompaktifikációhoz bevezetett új pontok törött trajektóriákból állnak:

állítás 5.27. Ha $\phi \in \pi_2(\mathbf{x}, \mathbf{y})$ -ra $\mu(\phi) = 2$, akkor generikus komplex struktúra esetén $\mathcal{M}(\phi)$ kompaktá tehető, és az új pontok:

$$\overline{\partial \mathcal{M}(\phi)} = \coprod_{\phi = \phi_1 * \phi_2} \mathcal{M}(\phi_1) \times \mathcal{M}(\phi_2).$$

□

A Maslov index additivitása szerint $\mu(\phi) = \mu(\phi_1) + \mu(\phi_2)$. Az $\mathbb{R}$ -hatás miatt a nemkonstans ϕ_i -re $\mu(\phi_i) = 0$ esetén generikus komplex struktúrára ϕ_i -nek nincsen holomorf reprezentánsa, azaz a fenti állításban:

$$\mu(\phi_1) = \mu(\phi_2) = 1.$$

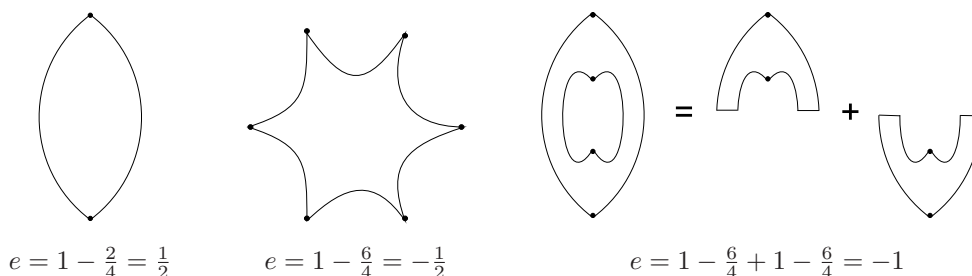

5.3. Index formula. R. Lipshitz adott az $\mathcal{M}(\phi)$ modulus tér dimenziójára egy kombinatorikusan számítható formulát. A dimenzió csak a leképezéshez rendelt $\mathcal{D}(\phi) = \sum n_i(\phi)\mathcal{D}_i$ tartománytól függ, a formula ehhez a tartományhoz rendelt értékekből az e euler mértékből, és az $\mu_{\mathbf{x}}, \mu_{\mathbf{y}}$ pont mértékekből számítható.

definíció 5.28. Válasszunk Σ -n egy olyan Riemann metrikát, melyre nézve α és β görbék merőlegesen metszik egymást. A $\mathcal{D}_i$ tartomány euler mértéke $e(\mathcal{D}_i)$ legyen $\mathcal{D}_i$ e metrika szerint számított mértéke. Ezt a mértéket additívan terjesztjük ki a tartományokra: $\mathcal{D} = \sum n_i\mathcal{D}_i$ tartomány euler mértéke legyen $e(\mathcal{D}) = \sum n_i e(\mathcal{D}_i)$. Egy $\phi \in \pi_2(\mathbf{x}, \mathbf{y})$ leképezés euler mértéke:

$$e(\phi) = e(\mathcal{D}(\phi)) = \sum n_i(\phi)e(\mathcal{D}_i).$$

A Gauss Bonnet tétel segítségével ez a formula még egyszerűbb alakra hozható. Egy csupa derékszögű sarkot tartalmazó, $\mathcal{P}$, n -szög területe $e(\mathcal{P}) = 1 - \frac{n}{4}$. Ebből pedig egy tetszőleges tartomány euler mértékét az additívitás felhasználásával számíthatjuk (16. ábra).

ÁBRA 16. Az euler mérték kiszámítása.

A pontmérték definíciója még egyszerűbb:

definíció 5.29. Egy $x \in \alpha \cap \beta$ metszéspontban négy (nem feltétlenül különböző) tartomány találkozik, jelölje ezek $\mathcal{D}(\phi)$ -beli multipllicitását rendre a, b, c és d . Ekkor az x pont pontmértéke:

$$\mu_x(\phi) = \frac{a + b + c + d}{4}.$$

Az $\mathbf{x} = (x_1, \dots, x_g) \in \mathbb{T}_\alpha \cap \mathbb{T}_\beta$ metszéspont pontmértéke

$$\mu_{\mathbf{x}}(\phi) = \mu_{x_1}(\phi) + \dots + \mu_{x_g}(\phi).$$

A kombinatorikus formula pedig:

tétel 5.30 (Lipshitz). A $\phi \in \pi_2(\mathbf{x}, \mathbf{y})$ homotópiaosztályhoz tartozó modulustér dimenziója:

$$\mu(\phi) = e(\phi) + \mu_{\mathbf{x}}(\phi) + \mu_{\mathbf{y}}(\phi).$$

□

Ez a tétel a Heegaard Floer homológiáknak egy teljesen új, kombinatorikus átfogalmazásához vezetett **referenciák**.

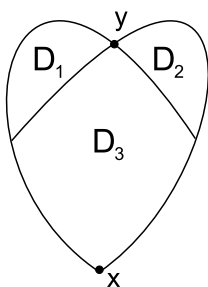
A formula ellenőrzéseképpen vizsgáljuk meg a következő két példát.

példa 5.31. Mivel a körlap holomorf automorfizmusainál 3 határpont képe meghatározza a leképezést, így a 16 ábrán látható $\mathcal{D}(\phi) = \mathcal{D}$ tartományhoz tartozó holomorf leképezések tere 1 dimenziós. Az indexformula szintén 1-et ad:

$$\mu(\phi) = \frac{1}{2} + \frac{1}{4} + \frac{1}{4} = 1$$

példa 5.32. A 17 ábrán látható $\mathcal{D}(\phi) = \mathcal{D}_1 + \mathcal{D}_2 + \mathcal{D}_3$ tartományú holomorf körlapok $\mathcal{M}(\phi)$ tere 2 dimenziós, az $\mathbb{R}$ -rel vett faktorizáció utáni $\widehat{\mathcal{M}}(\phi)$ pedig 1 dimenziós. Vágjuk be ugyanis a szívet az 17 ábra szerint az α -görbe mentén. Ekkor a Riemann leképezés tétele szerint létezik $\mathbb{D}$ -nek olyan holomorf leképezése $\mathcal{D}\phi$ -be, mely a határon épp a bevágásig megy. A bevágás akármilyen hosszú lehet (amíg nem megy ki a határig), és a β -görbe mentén is vághatunk, de a határfeltételek miatt egyszerre mindkettőn nem. Ezek szerint az $\widehat{\mathcal{M}}(\phi)$ modulustér egy nyílt (a bevágás hosszával paraméterezett)szakasz, azaz 1 dimenziós. Az indexet a képlet szerint kiszámítva:

$$\mu(\phi) = 1 + \frac{1}{4} + \frac{3}{4} = 2.$$

ÁBRA 17. A ϕ leképezés tartománya.

6. HEEGAARD FLOER HOMOLÓGIÁK

Az eddigi fejezetekben mindent felépítettünk ahhoz, hogy könnyen definiálhassuk a Heegaard Floer homológiákat. A legegyszerűbb változatban a lánckomplexus alaphalmaza $\widehat{CF}(\Sigma, \alpha, \beta, z)$ a $\mathbb{T}_\alpha \cap \mathbb{T}_\beta$ metszéspontok által generált $\mathbb{Z}_2$ vektortér. A 4-dimenziós elmélet hiányában a gradálást csak relatívan tudjuk megadni:

definíció 6.1. Az $\mathbf{x}, \mathbf{y} \in \mathbb{T}_\alpha \cap \mathbb{T}_\beta$ metszéspontok gradálásánk különbsége:

$$\mu(\mathbf{x}, \mathbf{y}) = \mu(\phi) - 2n_z(\phi)$$

ahol $\phi \in \pi_2(\mathbf{x}, \mathbf{y})$ tetszőleges. $\mu(\mathbf{x}, \mathbf{y})$ az 5.24. állítás szerint független ϕ választásától.

Ez a relatív gradálás minden Spin^c -struktúrában ad egy additív konstans erejéig jól definiált gradálást, melyet (az additív konstans rögzítése után) Maslov gradálásnak hívunk.

definíció 6.2. A határleképezés $\widehat{\partial}: \widehat{CF}(\Sigma, \alpha, \beta, z) \rightarrow \widehat{CF}(\Sigma, \alpha, \beta, z)$ egy $\mathbf{x} \in \mathbb{T}_\alpha \cap \mathbb{T}_\beta$ generátoron:

$$\widehat{\partial}_{\mathbf{x}} = \sum_{\mathbf{y} \in \mathbb{T}_\alpha \cap \mathbb{T}_\beta} \sum_{\substack{\phi \in \pi_2(\mathbf{x}, \mathbf{y}) \\ \mu(\phi)=1 \\ n_z(\phi)=0}} |\widehat{\mathcal{M}}(\phi)| \mathbf{y}$$

A határleképezés a teljes lánckomplexusra lineárisan terjed ki.

Egy megengedhető diagrammra a második szumma véges:

állítás 6.3. Egy megengedhető $(\Sigma, \alpha, \beta, z)$ Heegaard diagrammra az $\mathbf{x}, \mathbf{y} \in \mathbb{T}_\alpha \cap \mathbb{T}_\beta$ metszéspontokat összekötő holomorf reprezentánsal rendelkező $\phi \in \pi_2(\mathbf{x}, \mathbf{y})$ Whitney körlapok száma véges. $\square$

Tehát $\widehat{\partial}$ jól definiált. Könnyen látható, hogy a gradálást eggyel csökkenti, és valóban lánckomplexust definiál:

állítás 6.4. $\widehat{\partial}^2 = 0$

Bizonyítás alapötlete.

$$\widehat{\partial}^2 \mathbf{x} = \sum_{\mathbf{y} \in \mathbb{T}_\alpha \cap \mathbb{T}_\beta} \sum_{\substack{\phi_1 \in \pi_2(\mathbf{x}, \mathbf{y}) \\ \mu(\phi_1)=1 \\ n_z(\phi_1)=0}} \left(\sum_{\mathbf{v} \in \mathbb{T}_\alpha \cap \mathbb{T}_\beta} \sum_{\substack{\phi_2 \in \pi_2(\mathbf{y}, \mathbf{v}) \\ \mu(\phi_2)=1 \\ n_z(\phi_2)=0}} |\widehat{\mathcal{M}}(\phi_1)| |\widehat{\mathcal{M}}(\phi_2)| \mathbf{v} \right)$$

A fenti képletben a nemnulla együtthatójú $\mathbf{v}$ elemek fokszáma 2-vel kisebb $\mathbf{x}$ fokszámánál, azaz egy $\phi \in \pi_2(\mathbf{x}, \mathbf{v})$ -hez tartozó modulustér két dimenziós. Az 5.27 állítás szerint $\mathcal{M}(\phi)$ kompaktifikálható a

$$\coprod_{\phi = \phi_1 * \phi_2} \mathcal{M}(\phi_1) \times \mathcal{M}(\phi_2)$$

pontokkal. És így $\widehat{\mathcal{M}}(\phi)$ 1-dimenziós részsokaság, melynek végei a $\phi = \phi_1 * \phi_2$ ($\mu(\phi_1) = \mu(\phi_2) = 1$) felbontásokhoz tartoznak. Ezen felbontások épp $\mathbf{v}$ együtthatóit adják. A köztük lévő utak pedig egy párosítást adnak az együtthatók között. Tehát, mivel $\mathbb{Z}_2$ felett dolgozunk $\mathbf{v}$ együtthatója 0, azaz $\widehat{\partial} \mathbf{x} = 0$. $\square$

A homológia invariáciájához elég belátni, hogy invaráns a pontozott Heegaard műveletekre. Az α - És β -görbék izotópiája egy egzakt Hamilton-izotópiáját indukálja a $\mathbb{T}_\alpha$ illetve $\mathbb{T}_\beta$ tóruszoknak $\text{Sym}^g(\Sigma)$ -ban, és így a Lagrange-Floer elméletből következik, hogy az izotópia homotópikus ekvivalenciát definiál a lánckomplexuson. T. Perutz eredménye szerint ugyanez az elv alkalmazható a fogantycsúsztatásra is. A csúsztatott Heegaard diagrammhoz tartozó tórusz Hamilton-izotóp az eredeti tórussszal, és így a lánckomplexusok megint homotópikus ekvivalensek. Stabilizáció során a Heegaard diagramm összefüggő összegét képezzük S^3 4.12. példabeli (T^2, α_0, β_0) Heegaard diagrammjával. Már tudjuk, hogy a homológia független az izotópiától, ezért a bázispontot akárhova helyezhetjük. Tegyük fel, hogy az összefüggő összeget a z -t tartalmazó tartományban képezzük. Ekkor az $x_0 = \alpha_0 \cap \beta_0$ metszéspont hozzáfűzése egy egy-egy értelmű megfeleltetést létesít a $\widehat{CF}(\Sigma, \alpha, \beta, z)$ és a $\widehat{CF}(\Sigma \# T^2, \alpha \cup \{\alpha_0\}, \beta \cup \{\beta_0\}, z)$ lánckomplexusok elemei között, sőt a bázispont lehelyezése miatt a határleképezést definiáló körlapok is megfeleltethetők egymásnak a két lánckomplexusban. Tehát a két lánckomplexus, és így a homológiájuk is izomrf. Ezzel beláttuk:

tétel 6.5. *Az Y 3-sokaság Heegaard Floer homológiája: $\widehat{HF}(Y) = \widehat{CF}(\Sigma, \alpha, \beta, \widehat{\partial})$ független az Y 3-sokaságot definiáló megengedett, pontozott Heegaard diagramm választásától, és így egy 3-sokaság invariánst definiál.* $\square$

6.1. További Heegaard Floer homológiák. Az előző fejezetben a lánckomplexus $\mathbb{Z}_2$ -vektortér volt, megfelelő irányítás bevezetésével az egész elmélet $\mathbb{Z}$ -modulusokra is elmondható. Csak arra kell vigyázni, hogy a $\partial^2 = 0$ egyenlőség teljesüljön, az általánosítás többi része automatikus. Továbbmenve, a Heegaard Floer homológia definiálható olyan határleképezéssel is, mely metszi a bázisponthoz tartozó $V_z = \{z\} \times \text{Sym}^{g-1}(\Sigma)$ divizort. Ekkor valahogy azt is számon kell tartanunk azt, hogy egy egy körlap hányszor metszette V_z -t, erre szolgál az U formális változó.

definíció 6.6. *A $CF^\infty(\Sigma, \alpha, \beta)$ lánckomplexus alaphalmaza a $\mathbb{T}_\alpha \cap \mathbb{T}_\beta$ metszéspontok által generált $\mathbb{Z}_2[U, U^{-1}]$ -modulus ($\mathbb{Z}[U, U^{-1}]$ -modulus). A határleképezést pedig*

a

$$\partial^\infty \mathbf{x} = \sum_{\mathbf{y} \in \mathbb{T}_\alpha \cap \mathbb{T}_\beta} \sum_{\substack{\phi \in \pi_2(\mathbf{x}, \mathbf{y}) \\ \mu(\phi)=1}} |\widehat{\mathcal{M}}(\phi)| U^{n_z(\phi)} \mathbf{y}$$

egyenlőség definiálja a generátorokon. A Maslov gradálást $M(U^a \mathbf{x}, \mathbf{x}) = -2a$ -val kiterjesztve, CF^∞ egy (relatíván) gradált lánckomplexus.

Megfelelő, úgynevezett erős megeengedett diagrammokra a fenti határleképezés lánckomplexust ad. Azonban a lánckomplexus homológiája, HF^∞ , racionális homológia gömbökre izomorf $\mathbb{Z}_2[U, U^{-1}]$ Laurent-polinomgyűrűvel, úgyhogy nem szolgáltat érdekes invariánst. Szerencsére a z bázispont ad egy filtrálást a lánckomplexuson, és így tudunk még hasznos invariánsokat definiálni:

definíció 6.7. Jelölje $CF^-(\Sigma, \alpha, \beta)$ a metszéspontok által generált $\mathbb{Z}_2[U]$ -modulust, ekkor mivel a holomorf reprezentással rendelkező ϕ körlapokra $n_z(\phi) \geq 0$, így $CF^-(\Sigma, \alpha, \beta)$ részkomplexusa $CF^\infty(\Sigma, \alpha, \beta)$ -nak. $CF^+(\Sigma, \alpha, \beta)$ jelölje a faktort:

$$CF^+(\Sigma, \alpha, \beta) = \frac{CF^\infty(\Sigma, \alpha, \beta)}{CF^-(\Sigma, \alpha, \beta)}.$$

A lánckomplexusok által definiált homológiák $HF^-(\Sigma, \alpha, \beta)$ és $HF^+(\Sigma, \alpha, \beta)$.

A fenti homológiák 3-sokaság invariánsokat definiálnak:

tétel 6.8. Az Y 3-sokaság Heegaard Floer homológiái: $HF^-(Y) = CF^-(\Sigma, \alpha, \beta, \partial)$ és $HF^+(Y) = CF^+(\Sigma, \alpha, \beta, \partial)$ független az Y 3-sokaságot definiáló erős megeengedett, pontozott Heegaard diagramm választásától, és így egy 3-sokaság invariánst definiál. $\square$

6.2. A Heegaard Floer homológia számíthatósága. A index formulának köszönhetően $\widehat{HF}$ (sőt ennek általánosításai is) kombinatorikusan számítható. Sarkar és Wang tétele szerint amennyiben egy Heegaard diagram a z -t tartalmazó tartományon kívül csak két- ill. négyszöget tartalmaz (az ilyen diagrammokat szépek nevezték el), akkor minden $\widehat{\partial}$ során figyelembevett holomorf diszk tartománya kétszög illetve négyszög lesz. A majdnem komplex struktúrától függetlenül mind a kétszögeknek, és a négyszögeknek (az $\mathbb{R}$ -hatással való faktorizálás után) egyértelmű holomorf reprezentánsa van, azaz $|\widehat{\mathcal{M}}(\phi)| = 1$. Tehát a határleképezés kiszámítása a Heegaard diagramon való két pontot összekötő kétszögek és négyszögek számlálására redukálódik. Szintén Sarkar és Wang eredménye, hogy bármely diagramm izotópia és fogantyúcsúsztatás segítségével széppé tehető, és így $\widehat{HF\widehat{K}}$ valóban számítható kombinatorikus eszközökkel. Az algoritmus során kapott szép diagrammok azonban általában egyáltalán nem "szépek": nagyon sok metszéspontot tartalmaznak. Érdekes kérdés, hogyha definiálható-e a Heegaard Floer homológia kombinatorikusan. Ozsváth, Stipsicz és Szabó belátta, hogy a vizsgált Heegaard diagramok szűkítésévé $\widehat{HF}$ esetében ez is lehetséges.

7. ALKALMAZÁSOK

A Heegaard Floer homológiának számos alkalmazása van, pl. kontakt struktúrák invariánsait is lehet a segítségével definiálni. Sőt az elméletnek van csomóinvariánst és 4-dimenziós invariánst adó változata is. A továbbiakban az utóbbi kettőről ejtünk néhány szót. Ennek a fejezetnek, főleg a 4-sokaságokról szóló alfejezetnek a tárgyalása kevésbé bevezetőjellelű, és bizonyos -itt nem tárgyalt- előismereteket is feltételez.

7.1. Csomók. Ha egy Heegaard diagrammon két bázispontot adunk meg, akkor a $(\Sigma, \alpha, \beta, z, w)$ Heegaard diagrammhoz egy új határleképezés definiálható $\widehat{CF}(\Sigma, \alpha, \beta)$ -n az olyan holomorf körlapok segítségével, melyek egyik bázisponton sem mennek át:

$$\partial \mathbf{x} = \sum_{\mathbf{y} \in \mathbb{T}_\alpha \cap \mathbb{T}_\beta} \sum_{\substack{\phi \in \pi_2(\mathbf{x}, \mathbf{y}) \\ \mu(\phi)=1 \\ n_z(\phi)=n_w(\phi)=0}} \left| \widehat{\mathcal{M}}(\phi) \right| \mathbf{y}.$$

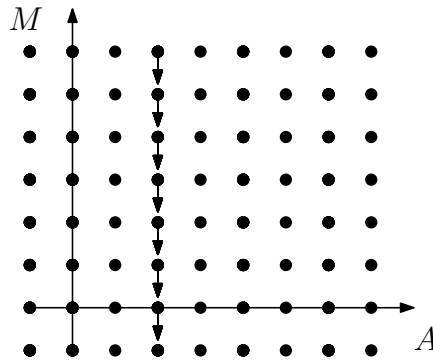
A fentiekhez hasonlóan $(\widehat{CF}(\Sigma, \alpha, \beta), \partial)$ egy lánckomplexust ad, és így definiálható a homológiája. Azonban az ugyanazt a 3-sokaságot reprezentáló Heegaard diagrammokat nem lehet összekötni “kétszer pontozott” Heegaard lépésekkel összekötni. Ennek az az oka, hogy a Heegaard diagramm a két bázisponttal már nem csak a 3-sokaságot, hanem egy benne lévő csomót is elkódol a következőképpen. Mivel $\Sigma - \cup \alpha$ és $\Sigma - \cup \beta$ körlapok, így lényegében egyértelműen létezik egy z -t w -vel összekötő görbe $a \subset \Sigma - \cup \alpha$ -ban, és egy w -t z -vel összekötő görbe $b \subset \Sigma - \cup \beta$ -ban. Az α -görbék nem metsző a görbe belső pontjait egy kicsit U_1 -be, és a b görbe belső pontjait egy kicsit U_2 -be tolvaa $a * b$ egy K csomót definiál, mely épp z -ben és w -ben metszi a Heegaard felületet. Minden 3-sokaságban bármely csomót lehet kétszer pontozott Heegaard diagrammal megadni (Ilyet pl. a csomót az 1-vázában tartalmazó triangulációból képzett Heegaard diagrammal lehet konstruálni), sőt:

tétel 7.1. *Ha a $(\Sigma, \alpha, \beta, z, w)$ és a $(\Sigma', \alpha', \beta', z', w')$ megengedhető Heegaard diagrammjai az (Y, K) 3-sokaságnak, csomó párnak, akkor kétszer pontozott Heegaard műveletekkel megengedhető Heegaard diagrammokon keresztül egymásba vihetők. $\square$*

E tétel alapján, belátható, hogy a kapott homológia független a használt kétszer pontozott Heegaard diagrammtól, ez a homológia a K csomó csomó Floer homológiája, és jelöljük ezt $\widehat{HF}K(Y, K)$ -nal. Ha a K csomó határol egy felületet Y -ban, akkor az M Maslov gradáláson kívül definiálható egy újabb (relatív) gradálás, az Alexander gradálás. Két metszéspont $\mathbf{x}, \mathbf{y} \in \mathbb{T}_\alpha \cap \mathbb{T}_\beta$ gradáláskülönbsége:

$$A(\mathbf{x}) - A(\mathbf{y}) = n_z(\phi) - n_w(\phi).$$

A fenti képletben $\phi \in \pi_2(\mathbf{x}, \mathbf{y})$ tetszőleges, és persze fel kell tennünk, hogy $\pi_2(\mathbf{x}, \mathbf{y}) \neq \emptyset$, azaz $\mathbf{x}$ és $\mathbf{y}$ ugyanabban a spin^c -struktúrában van. A Seifert-felület létezése a fenti képlet jóldefiniáltságához szükséges. A differenciál ∂ a Maslov gradálást $(M(\mathbf{x}) - M(\mathbf{y}) = \mu(\phi) - 2n_z(\phi) = 1 - 2 \cdot 0)1$ -gyel, az Alexander gradálást pedig $(A(x) - A(y) = n_z(\phi) - n_w(\phi) = 0 - 0)$ nem csökkenti. Azaz, az (A, M) -koordinájú síkon ∂ függőlegesen 1-et megy lefele (18). Mivel a határleképezés az Alexander

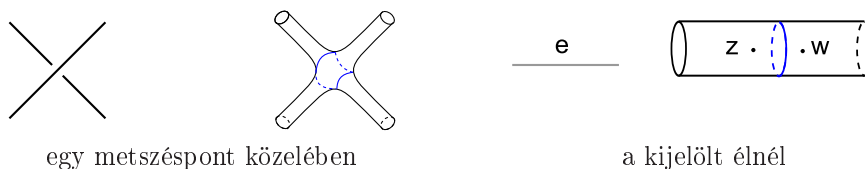

ÁBRA 18. A határleképezés

gradálást nem változtatja, így a lánckomplexus felbomlik, és minden Alexander gradálásra ad egy lánckomplexust. Így két (relatív) gradálást adva $\widehat{HFK}(Y, K)$ -n:

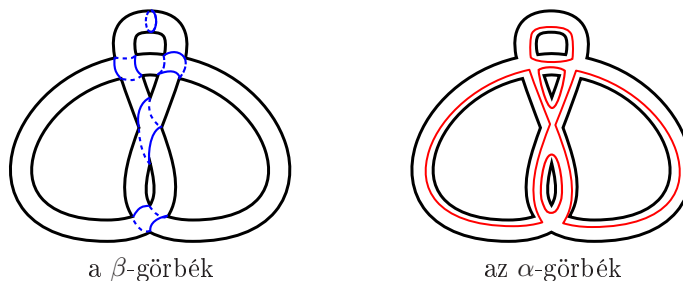
$$HFK(Y, K) = \oplus \widehat{HFK}_M((Y, K), A)$$

Mostantól csak S^3 -beli csomókról lesz szó. S^3 -ban minden csomónak van Seifert felülete, azaz minkét gradálás jóldefiniált. Mivel minden S^3 -beli, így innentől a csomó Floer homológiában nem jelöljük az alapteret, és $\widehat{HFK}(S^3, K)$ helyett egyszerűen $\widehat{HFK}(K)$ -t írunk. Egy D diagrammhoz természetes módon tudunk egy Heegaard diagramot rendelni a következőképpen. A diagrammhoz tartozó V vetület (tehát amikor elfelejtjük az alul-felül információt) környezete S^3 -ban egy $n+1 (= \text{cr}(V)+1)$ -génuszú fogantyú: U_2 . Komplementere pedig szintén egy $(n+1)$ -génuszú fogantyú: U_1 . A Heegaard felület Σ legyen az $(n+1)$ -fogantyúk közös határa. Jelöljük ki a V vetület egy e élét. Minden metszéspont környezetében megadunk egy β -görbét a 19. ábra baloldalának megfelelően. Ez eddig n darab β -

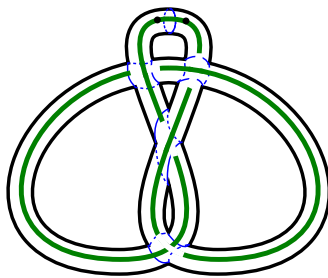
ÁBRA 19. A β görbék a Heegaard diagramon.

görbe. Legyen β_{n+1} az e élhez tartozó meridián (19. ábra baloldala). A megadott β -görbék körlapokat határolnak U_2 -ben. A csomót követve pedig látszik, hogy $\Sigma - \beta$ összefüggő, azaz a görbék lineárisan függetlenek $H_1(\Sigma)$ -ban, és így a β -görbék tényleg az U_2 tömör fogantyút adják meg. A 20. ábra a β -görbékét ábrázolja a nyolcascsomóhoz:

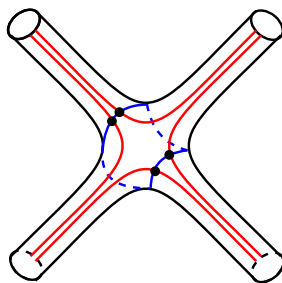
ÁBRA 20. Heegaard diagram a nyolcascsomóhoz.

A vetület $n+2$ tartományának határai egy-egy görbét határolnak Σ -n, melyek persze körlapokat határolnak U_1 -ben. A kijelölt e éllel határos egyik tartomány határát elhagyva $n+1$ $H_1(\Sigma)$ -ban lineárisan független görbét kapunk, melyek leírják U_1 -et. Legyenek ezek az α -görbék, és ezek közül legyen α_{n+1} az e -vel határos tartomány határát. A nyolcascsomóhoz tartozó α -görbékét a 20. ábra jobboldala szemlélteti. A két bázispontot pedig rakjuk a β_{n+1} -görbe két oldalára. Ekkor a megadott $(\Sigma, \alpha, \beta, z, w)$ kétszer pontozott Heegaard diagramm valóban a csomót adja meg: a w -t z -vel összekötő szakasz egy rövid β_{n+1} -re transzverzális szakasz, a β -görbék komplementumában haladó görbének azonban végig követnie kell a csomót. A nyolcascsomó esetében a definiált csomót a 21 ábra szemlélteti. A $\mathbb{T}_\alpha \cap \mathbb{T}_\beta$ generátorok meghatározásához vegyük észre, hogy β_{n+1} -et, csak α_{n+1} metszi, így ezt minden generátornak tartalmaznia kell. A többi β -görbe, a metszéspontok környezetében megy, és azon α -görbékét metszi, melyek által határolt

ÁBRA 21. A csomó megtalálása a Heegaard digramban.

tartománynak csúcsa a metszéspont (22. ábra). Azaz az egyik metszet kiválasztása

ÁBRA 22. A generátorok egy metszéspont közelében.

megfelel, egy a metszéspont melletti tartomány kiválasztásának, és így egy generátor n ilyen választásnak, azaz épp egy Kauffmann állapotnak felel meg. S^3 -ban mind az Alexander, mind a Maslov gradálás abszolúttá tehető:

$$A(\mathbf{x}) = \sum A(x_i) \quad \text{és} \quad M(\mathbf{x}) = \sum M(x_i)$$

ahol $A(x_i)$ és $M(x_i)$ a 4 ábra szerint szerint számítható. Annak ellenőrzése, hogy a fenti képletek valóban a relatív gradálások felemeltjei bonyolult, és itt nem is részletezzük. Számítsuk ki a csomó Floer homológiákat az összes gradálásban, és tekintsük a

$$\sum_A \sum_M (-1)^{A \operatorname{rk}(\widehat{HFK}_A(K, M))} T^M$$

polinomot. Ez a polinom tehát a rögzített Alexander-gradálásokhoz tartozó homológiák Euler karakterisztikáinak T^A -szorosának formális összege. Mivel egy lánckomplexus, és a hozzátartozó homológiák Euler karakterisztikája megegyezik, így ez a polinom:

$$\sum_A \sum_M (-1)^{A \operatorname{rk}(\widehat{CFK}_A(K, M))} T^M$$

amely pedig épp az Alexander polinom:

tétel 7.2. *Tetszőleges K csomóra:*

$$\sum_A \sum_M (-1)^{A \operatorname{rk}(\widehat{HFK}_A(K, M))} T^M = \Delta_K(T).$$

A fenti tétel épp azt mondja, ki, hogy a csomó Floer homológia az Alexander polinom kategorifikáltja. Azonban a csomó Floer homológia többet érzékel a csomóból, mint az Alexander polinom. Kiszámítható belőle a csomó génusza:

tétel 7.3. *Tetszőleges K csomóra a csomó génusza:*

$$g(K) = \max\{A : \exists M : \widehat{HF}K_A(K, M) \neq \{0\}\}.$$

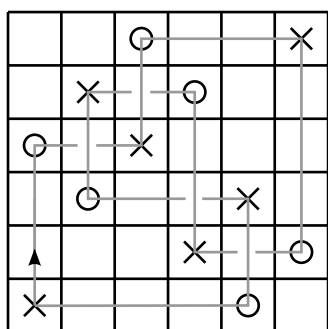
Sőt a csomó fibráltsága is megállapítható a csomó Floer homológia segítségével:

tétel 7.4. *Egy K csomó pontosan akkor fibrált, ha a $\widehat{HF}K_{g(K)} = \mathbb{Z}_2$.*

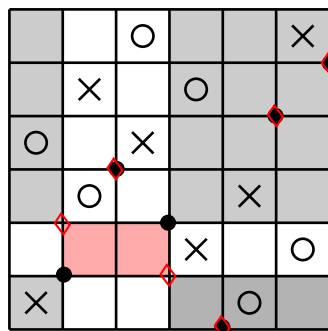
7.2. A csomó Floer homológia számíthatósága – Rácsdiagramok. A Heegaard Floer homológia, $\widehat{HF}$ -hez hasonlóan, $\widehat{HF}K$ is kombinatorikusan számítható, és ez a számítás S^3 -ban a rácsdiagrammok segítségével teljesen elemi. Az elmélet a Heegaard Floer homológia definíciójának, egy általánosításán múlik, amikor a használt Heegaard diagrammok a Heegaard felület génuszánál több α - és β -görbét, és több bázispontot tartalmaznak. Pontosabban, legyen Σ egy g génuszú felület, $\alpha = \{\alpha_1, \dots, \alpha_{g+k-1}\}$, $\beta = \{\beta_1, \dots, \beta_{g+k-1}\}$ görbék Σ -n, melyek komplementere $\Sigma - \alpha$ és $\Sigma - \beta$ k - k darab körlap. Helyezzünk a felületre k darab bázispontot, $\mathbf{z} = \{z_1, \dots, z_k\}$, úgy, hogy mind a $\Sigma - \alpha$ komplementer k körlapjában, mind a $\Sigma - \beta$ komplementer k körlapjába épp 1-1 pont kerüljön. Ekkor a $(\Sigma, \alpha, \beta, \mathbf{z})$ egy több bázispontú Heegaard diagram, és az általa meghatározott sokaság (amely fogantyúiban tehát az α - ill. β -görbék körlapokat határolnak) egyértelmű. A több bázispontú Heegaard diagram analóg módon definiálható csomók esetében is. A diagram ebben az esetben két bázispontkészletet tartalmaz: $(\Sigma, \alpha, \beta, \mathbf{w}, \mathbf{z})$, és a csomót a $\mathbf{z}$ -t, $\mathbf{w}$ -vel $\Sigma - \alpha$ -beli, és a $\mathbf{w}$ -t $\mathbf{z}$ -vel $\Sigma - \beta$ -beli ívek a fogantyúkba tolt összefűzéséből áll. Az ilyen diagrammokra is definiálhatóak a Heegaard lépések, és különösebb nehézségek nélkül a Heegaard Floer homológia is általánosítható, sőt lényegében az eredeti Heegaard Floer homológiát adja vissza. A több bázisponttal rendelkező Heegaard diagramok jelentősége abban rejlik, hogy bizonyos esetekben, mint például az S^3 -beli csomók esetében, ezek egyszerűbben kezelhetők. Most ideiglenesen áttérünk a csomók egy teljesen kombinatorikus tárgyalására.

definíció 7.5. *Egy $n \times n$ -es rács négyzeteiben adott n darab X és n darab O egy rácsdiagramot ad meg, ha minden sorban és oszlopban pontosan egy X ill./ O van.*

Kössük össze vízszintes szakaszokkal az X -eket az O -kal, és függőlegesen az O -kat az X -ekkel, úgy, hogy mindig a függőleges szakasz van felül. A kapott a diagramm (a sarkok simítása után) egy láncdiagramot ad meg. Az egyszerűség kedvéért a továbbiakban csak olyan rácsdiagramokkal foglalkozunk, melyek egy komponensű láncot, azaz csomót adnak meg. A nyolcascsomót leíró rácsdiagramot a ?? ábra szemlélteti. Ha a rácsnégyzet alsó-felső és jobboldali-baloldali éleit azonosítjuk egy

Rácsdiagram a nyolcascsomóhoz.

két generátort összekötő 2db téglalap.

ÁBRA 23. Rácsdiagram a nyolcascsomóhoz.

tóruszt kapunk, és a függőleges és vízszintes rácsvonalak zárt körökké zárulnak

össze. A kapott tórusz mint Heegaard felület, és a vízszintes körök mint α -, a függőleges körök mint β -görbék S^3 egy (T^2, α, β) Heegaard diagramját adják. A Heegaard diagramon, az X -ek játszóak a z_i -k, az O -k pedig a w_i -k szerepét. Így egy a rácsdiagram által leírt csomóhoz tartozó Heegaard diagramot kapunk.

A generátorok megfelelnek az olyan rács n -eseknek, melyek pontjai minden vízszintes, illetve függőleges rácsvonalat elfoglalnak. Mivel a diagram szép, így az $\mathbf{x}$ generátor határában $\mathbf{y}$ akkor fordulhat elő, ha $\mathbf{x}$ és $\mathbf{y}$ pontosan két koordinátában különbözik. Ekkor $\mathbf{x}$ és $\mathbf{y}$ különböző koordinátái négy pontot határoznak meg, melyek négy rácsnégyzetet feszítenek ki (23. ábra), ezek közül kettőnek van $\mathbf{x}$ a balalsó ill. jobbfelső sarkában. Azt mondjuk, hogy ez a két téglalap összeköti $\mathbf{x}$ -et $\mathbf{y}$ -nal (a másik két téglalap $\mathbf{y}$ -t köti össze $\mathbf{x}$ -szel). Egy téglalap üres, ha a belsejében nem tartalmaz sem X -et, sem O -t, sőt $\mathbf{x}$ (vagy $\mathbf{y}$) egyetlen pontját sem. Az index formula szerint épp az üres téglalapok azok, amelyek a határleképezésbe beleszámítanak. Jelölje az $\mathbf{x}$ -et $\mathbf{y}$ -nal összekötő üres téglalapok halmazát $\mathcal{R}_0(\mathbf{x}, \mathbf{y})$. Ez a halmaz egy, vagy nulla elemű. Az eddigiek alapján tehát:

$$\partial \mathbf{x} = \sum_{\mathbf{y} \in \mathbb{T}_\alpha \cap \mathbb{T}_\beta} |\mathcal{R}_0(\mathbf{x}, \mathbf{y})| \mathbf{y}.$$

A holomorf elméletből már tudjuk, hogy ezzel a határleképezéssel $(\widehat{CF}, \partial)$ lánckomplexust ad, ebben az esetben azonban ennek bizonyítása lényegesen egyszerűbb, kombinatorikus. Sőt a Reidemeister lépések általánosításaként megadható a rácsdiagramoknak olyan változtatásai, melyek bármely két, ugyanazt a csomót definiáló rácsdiagramot egymásba visznek. Ezen lépések halmaza, ebben az esetben is hasznos, és segítségével kombinatorikusan be lehet látni, hogy egy csomóinvariánst kapunk, mely a rácsdiagram méretére is emlékszik (az invariáns tenzorszorzódik $\mathbb{Z}_2^{\otimes 2}$ -vel ha eggyel növeljük a rács méretét). A holomorf elméletből ekkor pedig következik, hogy az invariáns a csomó Floer homológia stabilizáltja:

tétel 7.6. *Ha egy $n \times n$ -es rácsdiagram a K csomót írja le, akkor a fent definiált lánckomplexus homológiája:*

$$H_*(\widehat{CF}, \partial) = \widehat{HFK}(K) \otimes \mathbb{Z}_2^{\otimes 2(n-1)}.$$

7.3. 4-sokaságok. A Heegaard Floer homológiáknak van egy 4-dimenziós változata is, első közelítésben kobordáns sokaságok Heegaard Floer homológiái között lehet egy leképezést definiálni:

definíció 7.7. *Legyen Y_1 és Y_2 két 3-sokaság, a W 4-sokaság egy Y_1 -et Y_2 -vel összekötő kobordizmus, ha $\partial W = Y_2 \cup -Y_1$. A kobordizmust $Y_1 \xrightarrow{W} Y_2$ -vel jelöljük.*

tétel 7.8. *Legyen W az Y_1 -et, Y_2 -vel összekötő kobordizmus, ekkor a Heegaard Floer homológiák bármely változatára definiálható egy:*

$$F_W : HF^*(Y_1) \rightarrow HF^*(Y_2)$$

leképezés. □

A leképezés konstrukciója azon múlik, hogy minden kobordizmus fogantyúkra bontható fel (ezek a fogantyúk nem egyeznek meg az eddig tárgyalt tömör g -fogantyúkkal, és most el is tekintünk a pontos definíciótól). Az egyes fogantyúra-gasztáshoz tartozó leképezéseket, könnyű definiálni, az egész kobordizmushoz tartozó leképezés ezek után az ilyenek kompozíciójaként áll elő. Az hogy az így definiált leképezés független a választott fogantyúfelbontástól megint a szokásos trükkön múlik: megadhatóak az ugyanazt a kobordizmust leíró fogantyúfelbontások közötti lépések, amelyre belátható az invariancia. Ezek után a naiv definíció egy zárt X

4-sokaság Heegaard Floer homológiájára az lenne, hogy kivágunk X -ből két golyót, és tekintjük az így definiált:

$$F_{X-B^4-B^4}: \text{HF}^*(S^3) \rightarrow \text{HF}^*(S^3)$$

leképezést, mely ha $\mathbb{Z}$ együttthatókkal dolgozunk, akkor pl. $\widehat{HF}(S^3) = \mathbb{Z}$ miatt, egy $n \mapsto a \cdot n$ leképezés, és így a a 4-sokaság egy invariánsa. Ez az invariáns azonban, ha $b_2^+(X) = 0$, akkor még HF^∞ esetében (amikor tehát $\text{HF}^\infty(S^3) = \mathbb{Z}[U, U^{-1}]$, és a homomorfizmust egy Laurent polinom ad meg) is 0. Így az invariáns definíciója, épp ennek felhasználásával történik, de bonyolultabb, és csak olyan 4-sokaságokra definiált, amelyekre $b_2^+(X) > 1$ (ez a feltétel a Seiberg-Witten invariánsok definíciójához is szükséges). A konstrukció a sokaság két részre vágásán múlik, és végülis egy $\text{HF}^- \rightarrow \text{HF}^+$ leképezést ad. A Spin^c struktúrák 4-sokaságokra is definiálhatóak, és a 4-sokaságokon adott Spin^c struktúrák Spin^c struktúráként szorúlnak meg a peremekre. A fenti leképezések mind felbomlanak Spin^c -struktúrák szerint. Így a Seiberg-Witten invariánsokhoz hasonlóan X minden Spin^c -struktúrájára ad egy-egy invariánst.

7.4. Műteti egzakt háromszög. Annak ellenére, hogy a Heegaard Floer homológia kombinatorikusan számítható, bonyolultabb 3-sokaságokra maguk a számítások még továbbra sem kivitelezhetőek, még számítógép segítségével sem. A műteti egzakt háromszög segítségével, a számításokat néha indukció-szerű eljárással lehet helyettesíteni. A konstrukció azon múlik, hogy minden 3-sokaság S^3 -beli láncok menti műtétekkel kapható. Legyen K egy csomó és $N(K)$ egy csőszerű környezete egy Y 3-sokaságban. A $\partial N(K)$ tóruszon a meridián az a μ görbe, mely körlapot határol $N(K)$ -ban, ez izotópia erejéig jóldefiniált. A csomó, λ , tüskézése egy a meridiánt egy pontban metsző görbe a tórusz felületén. Ez nem egyértelmű, de ha a csomó nullhomológ, azaz határol felületet, akkor általában azt a görbét szokás választani, amely $Y - N(K)$ -ban határol körlapot. Ez a csomó Seifert-tüskézése. A csomó irányítása irányítja a tüskézést, és a meridiánt is. Az $Y - N(K)$ 3-sokaság peremes határa egy tórusz, így egy tömör tórusz beragasztásával a sokaság ismét zárttá tehető. Mint azt a tömör fogantyúk leírásánál láttuk a ragasztáshoz megadásához elegendő fixálni a meridián (a tömör tóruszban körlapot határoló görbe) képét. Ez pedig egy görbe ∂Y -on, melyet a tüskézés fog megadni.

definíció 7.9. Az Y 3-sokaságból a (K, λ) tüskézett csomó menti műtét az

$$Y_\lambda(K) = Y - N(K) \cup_{T^2} D^2 \times S^2$$

3-sokaságot képz, ahol a peremek azonosítása a $\partial D^2 \times \{1\} \rightarrow \lambda$ diffeomorfizmussal történik.

Egy műtét egyértelműen megad egy $Y \xrightarrow{W_{(K, \lambda)}} Y_\lambda(K)$ kobordizmust is, melyet a (K, λ) menti fogantyúragasztással kapunk $Y \times I$ -ből. Legyen λ, κ két egymást egy pontban metsző tüskézése a K csomónak, úgy hogy (μ, λ) és (κ, λ) ugyanazt az irányítást adják T^2 -nek. A két tüskézés definiálja kobordizmusoknak egy háromszögét:

$$\begin{array}{ccc} Y & \xrightarrow{W_0} & Y_\lambda(K) \\ & \swarrow W_2 & \searrow W_1 \\ & & Y_\kappa(K) \end{array}$$

ahol $W_0 = W_\lambda(K)$, és a többi kobordizmus is műtétekhez tartozik (de nem K mentiekhez). A fenti háromszöghöz tartozó leképezések a Heegaard Floer homológiákon egy egzakt háromszöget indukálnak.

tétel 7.10. *A fenti jelölésekkel*

$$\begin{array}{ccc}
 \widehat{HF}(Y) & \xrightarrow{F_{W_0}} & \widehat{HF}(Y_\lambda(K)) \\
 & \swarrow F_{W_2} & \searrow F_{W_1} \\
 & \widehat{HF}(Y_\kappa(K)) &
 \end{array}$$

háromszög egzakt.

Ennek a tételnek segítségével számítható pl. a 4.15. példában definiált Y_n háromsokaságok homológiái. Y_n a háromlevelű csomó menti $n - 4$ (azaz a $\lambda + (n - 4)\mu$ görbe menti) mûtét eredménye.

IRODALOMJEGYZÉK

- [1] I. G. MacDonald. Symmetric products of an algebraic curve. *Topology*, 1:319–343, 1962.

MTA RÉNYI INTÉZET, BUDAPEST, REÁLTANODA UTCA 13–15.
E-mail cím: vvertesi@renyi.hu